

**ŠVIETIMO, SPECIALIOJO UGDYMO SI IR ŠVIETIMO PAGALBOS PRIEINAMUMO
NEĮGALIEMS VAIKAMS TYRIMAS, ĮVERTINANT JUNGTINIŲ TAUTŲ NEĮGALIŲJŲ
TEISIŲ KONVENCIJOS NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMĄ LIETUVOJE**

Apklauso rezultatų ataskaita

**Vilnius
2019**

TURINYS

Paveikslų sąrašas.....	3
Lentelių sąrašas	5
1. Įvadas	6
2. Respondentų sociodemografinės charakteristikos	8
3. Bendras ugdymo vertinimas	16
4. Pasirengimas mokyklai	17
5. Ugdymo įstaigos pasirinkimas	18
6. Vaiko ugdymas namuose	23
7. Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pagalbos vertinimas	24
8. Švietimo ir ugdymo pagalbos/ paslaugų mokykloje vertinimas	25
9. Mokyklos ir ugdymo programos pritaikymas individualiems vaiko poreikiams	30
10. Problemos, su kuriomis susiduriama mokykloje	32
11. Popamokinė veikla.....	34
12. Išvados ir rekomendacijos.....	36

Paveikslų sąrašas

1 paveikslas. Respondentų (tėvų) dalyvavimas darbo rinkoje (N=152).....	9
2 paveikslas. Nedarbą (tėvų) lemiančios priežastys, galimi keli atsakymų variantai (N=47)	10
3 paveikslas. Respondentų (tėvų) materialinė padėtis (N=152)	10
4 paveikslas. Su kuo respondentai (tėvai) augina vaiką/ vaikus su negalia (N=152).....	11
5 paveikslas. Su kuo gyvena respondentai (vaikai) (N=150)	11
6 paveikslas. Mokyklinio amžiaus vaikų, turinčių negalią, integravimo į bendrojo ugdymo mokyklas vertinimas (N=152)	12
7 paveikslas. Negalią turinčių mokyklinio amžiaus (7-18 metų) vaikų skaičius šeimoje (N=152) ..	12
8 paveikslas. Pirmo negalią turinčio vaiko amžius (N=152)	13
9 paveikslas. Pirmo vaiko negalios pobūdis (N=152)	13
10 paveikslas. Pirmo vaiko negalios lygis (N=152)	13
11 paveikslas. Respondentų (vaikų) pasiskirstymas pagal negalios pobūdį (N=150).....	14
12 paveikslas. Respondentų (vaikų) pasiskirstymas pagal negalios lygį (N=150).....	14
13 paveikslas. Klasė, kurioje šiuo metu mokosi respondentai (vaikai) (N=150)	15
14 paveikslas. Mokykla, kurioje šiuo metu mokosi respondentai (vaikai) (N=150).....	15
15 paveikslas. Mokykla, kurioje mokosi pirmas negalią turintis vaikas. Į klausimą atsako tėvai (N=152).....	16
16 paveikslas. Pirmo negalią turinčio vaiko ugdymo vertinimas. Į klausimą atsako tėvai (N=152).....	17
17 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą ar jiems patinka/ patiko mokytis mokykloje (N=150) ..	17
18 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą ar jų pirmas negalią turintis vaikas lankė darželį ar parengiamąją klasę mokykloje (N=152).....	18
19 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą ar jie lankė vaikų darželį ar parengiamąją klasę mokykloje (N=150).....	18
20 paveikslas. Tėvų nuomonė, kur – namuose ar mokykloje – būtų geriau mokintis jų vaikui (N=152).....	19
21 paveikslas. Kur vaikai norėtų/ būtų norėję mokytis (N=150).....	19
22 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą ar jų pirmo vaiko, turinčio negalią, ugdymo įstaiga yra netoli jų gyvenamosios vietos (N=152)	19
23 paveikslas. Kaip vaikai vyksta/ vykdavo į mokyklą (N=150)	20
24 paveikslas. Ar pasirenkant pirmo negalią turinčio vaiko ugdymo įstaigą tėvams teko susidurti su kliūtimis (N=152)	20
25 paveikslas. Kliūtys, su kuriomis tėvams teko susidurti, pasirenkant pirmo vaiko, turinčio negalią, mokyklą. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=31)	21
26 paveikslas. Teisinės kliūtys, su kuriomis tėvams teko susidurti siekiant, kad jų pirmas vaikas, turintis negalią, būtų priimtas į norimą mokyklą ir gautų kokybiškas paslaugas. Buvo galimi keli atsakymai (N=152)	21
27 paveikslas. Priežastys, lėmusios tai, kad vaikas mokosi namuose. Buvo galimi keli atsakymai, procentų suma viršija 100 proc. (N=6)	23

28 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar su jais buvo tariamasi dėl vaiko mokymo namuose. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=6)	23
29 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar jie yra patenkinti gaunamomis vaiko ugdymo paslaugomis namuose (N=6)	24
30 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jie gauna/ gaudavo papildomą pagalbą dėl savo negalios mokykloje (pvz., judant, persėdant, vartojant vaistus, per pamokas ar pertraukas ir kt.) (N=150).....	29
31 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, iš ko jie dažniausiai gauna/ gaudavo papildomą pagalbą pamokų ir pertraukų metu. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.	29
32 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jiems pakanka papildomos pagalbos (N=150).....	30
33 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar mokyklos aplinka (įėjimas, laiptai, tualetai ir pan.) yra/ buvo patogi ir jiems nekyla/ nekilo sunkumų joje judant, orientuojantis (N=150).....	30
34 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar jie yra patenkinti savo pirmo vaiko, turinčio negalią, ugdymo individualizavimu jų vaiko individualiems poreikiams (N=152).....	31
35 paveikslas. Ugdymo programa, pagal kurią mokosi pirmas vaikas, turintis negalią (atsako tėvai) (N=152).....	31
36 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar jų vaikui paskirta ugdymo programa yra lanksti, nuolat papildoma ir pritaikoma prie jų vaiko kintančių poreikių (N=152).....	32
37 paveikslas. Bendravimo ir bendradarbiavimo su pirmo vaiko mokyklos personalo problemos, su kuriomis teko susidurti (atsako tėvai) (N=152)	33
38 paveikslas. Sunkumai, su kuriais mokantis su kitais vaikais susiduria/ susidurdavo respondentai (vaikai). Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=150).....	34
39 paveikslas. Priežastys, lėmusios tai, kad vaikas nelanko/ nelankė jokio būrelio po pamokų (atsako vaikai) (N=150).....	35
40 paveikslas. Būrelius lankančių/ lankusių vaikų atsakymai į klausimą, ar jie patys išsirinko, kokį būrelį lankyti (N=150)	35
41 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jiems patinka/ patikdavo būti prailgintoje grupėje po pamokų (N=57).....	36
42 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, kodėl jiems nepatinka/ nepatikdavo būti prailgintoje grupėje. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=10).....	36

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Statistinių paklaidų, esant skirtingiems rezultatams, dydžiai.....	7
2 lentelė. Respondentų (tėvų) pasiskirstymas pagal sociodemografines charakteristikas (N=152)	8
3 lentelė. Respondentų (vaikų) pasiskirstymas pagal socio-demografines charakteristikas (N=150).	9
4 lentelė. Administracinės kliūtys, su kuriomis tėvams teko susidurti siekiant, kad jų vaikas būtų priimtas į norimą mokyklą ir gautų kokybiškas paslaugas. Buvo galimi keli atsakymai, bendra procentų suma viršija 100 proc. (N=152)	22
5 lentelė. Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pagalbos tėvams ir jų vaikui/ vaikams vertinimas (vertina tėvai) (proc. (N)).....	24
6 lentelė. Tėvų atsakymai į klausimą, ar gauna jų neįgalaus vaiko švietimo ir ugdymo pagalbos/ paslaugų tiek, kiek reikia, taip greitai, kaip reikia ir tokią, kokios reikia (proc. (N)).....	26
7 lentelė. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jie mokindamiesi gauna/ gaudavo reikalingą pagalbą iš mokyklos specialistų (proc. (N)).....	28
8 lentelė. Mokyklos specialistų parengimo problemos, su kuriomis teko susidurti (atsako tėvai). Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=152)	32
9 lentelė. Sunkumai mokykloje, su kuriais susiduria/susidūrė pirmas vaikas, turintis negalią (atsako tėvai). Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=152)	33

1. Įvadas

Lietuva jau tris dešimtmečius eina inkliuzinio (įtraukiojo) specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo keliu. Tam įkvėpė prisijungimas prie tarptautinių deklaracijų: JT vaiko teisių konvencija (1989), Salamankos deklaracija (1994, 2011), Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija (2010). Taip pat priimti negalią turinčių vaikų inkliuzinio ugdymo pagrindus nustatantys šalies įstatymai: Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (aktuali suvestinė redakcija 2019), LR švietimo strategijos kryptys (2003–2013) bei (2013–2022) ir kiti. Lietuva politiškai pasirinko daugelio galimybių (angl. multi-track) ugdymo sistemą, kuri siūlo įvairius būdus, ugdymo formas bei institucijas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims ugdyti (Aidukienė, Labinienė 2003). Šiuo metu neįgalių vaikų ugdymas vykdomas tiek Lietuvos bendrojo lavinimo, tiek specialiosiose mokyklose, tiek namuose.

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra (2009), pateikdama rekomendacijas apie inkliuzinio švietimo kokybės plėtrą, nurodo, kad svarbus yra: teigiamų nuostatų formavimas; užtikrinimas, kad visi mokytojai turėtų žinių ir įgūdžių; visų mokytojų parengimas dirbti inkliuzinėje švietimo sistemoje; visų mokinių ir tėvų dalyvavimo sprendimų priėmimo procedūroje palaikymas ir skatinimas; ugdymo proceso diferencijavimas ir individualizavimas pagal kiekvieno mokinio ugdymosi poreikius.

Pasak Ališausko (1998), turinčių negalią vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas turi užtikrinti šių sričių veiksmingumą:

- mokinių, turinčių negalę, mokymas bendrojo lavinimo mokyklose;
- specialiosios pagalbos teikimas vaikams;
- parama bendrojo lavinimo mokytojams;
- mokinių, turinčių negalę, įtraukimas į akademinę ir užklasinę veiklą;
- vaikų, turinčių negalę, naudojimas mokyklos valgykla, biblioteka, žaidimų aikštele ir kt. tuo pat metu su kitais mokyklos mokiniais;
- draugystės ir tarpusavio pagalbos tarp mokinių skatinimas;
- visų vaikų mokymas suprasti ir pažinti skirtumus tarp žmonių.

Lietuvoje jau yra atlikta nemažai tyrimų nagrinėjančių vaikų, turinčių negalią, situaciją (Ruškus 1998, 2005; Vaičekauskaitė 2005), požiūrį į specialiųjų poreikių vaikus, jų ugdymą (Kaffemanienė 2001; Gudonis 2003; Miltenienė 2006), neįgaliųjų vaikų integracijos į bendrojo lavinimo mokyklą galimybėmis ir principais (Ambrukaitis 1999, 2003, 2004; Unčiūrys 2000; Gribačiauskas, Merkys 2003; Gedvilienė 2007;) neįgaliųjų vaikų specialiųjų poreikių tenkinimu (Ališauskas 2001, 2008, 2010¹). Šis tyrimas prisideda ir papildo ankstesnius tyrimus tėvų, turinčių neįgalius vaikus ir pačių vaikų požiūriu į švietimo, specialiojo ugdymo ir švietimo pagalbos prieinamumą.

Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. gegužės mėn. ratifikavo Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją (toliau – Konvencija). Šalis įsipareigojo užtikrinti Konvencijos nuostatų

¹ Algirdas Ališauskas et. al., Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo(si) formų įvairovės tyrimas. II dalis. Tyrimo ataskaita. Šiaulių universitetas, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, 2010.

įgyvendinimą bei nustatytu periodiškumu teikti jos įgyvendinimo ataskaitas. Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Departamentas), pasitelkdamas neįgaliuosius atstovaujančias organizacijas, atliko Lietuvos neįgaliųjų gyventojų nuomonės apklausą apie švietimo, specialiojo ugdymosi ir švietimo pagalbos prieinamumo neįgaliems vaikams.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti švietimo, specialiojo ugdymo ir švietimo pagalbos prieinamumą neįgaliems vaikams Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose, įskaitant specialiąsias mokyklas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti teisės aktų reikalavimus dėl švietimo, specialiojo ugdymo ir švietimo pagalbos teikimo neįgaliems vaikams;
2. Išsiaiškinti specialiojo ugdymo ir švietimo pagalbos/ paslaugų/ priemonių poreikius;
3. Identifikuoti kliūtis, su kuriomis neįgalūs vaikai susiduria mokyklose, atsižvelgiant į negalios pobūdį.

Apklausos imtis ir tikslinė grupė pagal techninę specifikaciją – ne mažiau 150 tėvų, kurių neįgalūs vaikai mokosi mokyklose ir ne mažiau 150 neįgaliųjų, besimokančių ar neseniai baigusių mokyklas. Papildomai atlikta fokusuota grupė, kurios imtis 10 tėvų, auginančių mokyklinio amžiaus neįgalų vaiką. Fokusuotos grupės diskusijos rezultatai panaudoti apklausos klausimyno sudarymui bei gautų duomenų analizei.

Apklausiai atlikti buvo naudojama tiesioginio interviu būdas, naudojant iš anksto parengtus klausimynus, kuriuose interviuotojai fiksavo respondentų atsakymus. Apklausa atlikta 2019 m. liepos-rugsėjo mėn. 2019 m. birželio 25 d., prieš sudarant apklausos klausimynus, buvo atlikta fokusuota grupė, kurios imtis – 10 tėvų, auginančių neįgalų vaiką. Fokusuotos grupės diskusijos rezultatai panaudoti apklausos klausimyno sudarymui bei gautų duomenų analizei.

Tyrimą atlikti padėjo: Trakų rajono neįgaliųjų draugija, Rietavo savivaldybės neįgaliųjų draugija, Grigiškių neįgaliųjų draugija, Ignalinos rajono neįgaliųjų draugija, Ukmergės neįgaliųjų draugija, Mažeikių rajono neįgaliųjų draugija, Panevėžio miesto neįgaliųjų draugija, Vilniaus miesto neįgaliųjų draugija. Taip pat buvo bendradarbiauta su Vilniaus Šilo mokykla.

Apklausos rezultatų analizė buvo atliekama remiantis statistinių paklaidų lentele (žr. 2 lentelę). Pagal statistinių paklaidų lentelę, jei tam tikroje respondentų grupėje yra apie 100 respondentų, pavyzdžiui, su pradiniu išsilavinimu, tai jei 50 proc. iš jų atsako į klausimą „taip“, o 50 proc. – „ne“, tai pritaikius jų atsakymui statistinę paklaidą, atsakymo reikšmė patenka į intervalą nuo 40 iki 60 proc. Kuo respondentų grupėse daugiau respondentų, tuo statistinė paklaida mažėja. Ataskaitoje pateikiami tik statistiškai reikšmingi (kai $p < 0,01$) atsakymų skirtumai, lyginant dvi ar daugiau respondentų grupes.

1 lentelė. Statistinių paklaidų, esant skirtingiems rezultatams, dydžiai

N	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	3	5	10	15	20	25	30	40	50
	97	95	90	85	80	75	70	60	50
100	3.4	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
200	2.4	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1

300	2.0	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
400	1.7	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
500	1.5	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
750	1.2	1.6	2.2	2.6	2.9	3.2	3.3	3.6	3.7
1000	1.1	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.1

2. Respondentų sociodemografinės charakteristikos

Šiame tyrime iš viso buvo apklausti 302 respondentai: 152 tėvai, kurių neįgalūs vaikai mokosi mokyklose (žr. 2 lentelę) ir 150 turinčių negalią vaikų, besimokančių ar neseniai baigusių mokyklas (žr. 3 lentelę). Tėvų apklausoje dalyvavo 24 vyrai ir 128 moterys. Maždaug pusė respondentų gyvena didmiesčiuose. 34,9 proc. apklausos dalyvių yra įgiję profesinę kvalifikaciją, 38,2 proc. – aukštąjį išsilavinimą.

2 lentelė. Respondentų (tėvų) pasiskirstymas pagal sociodemografines charakteristikas (N=152)

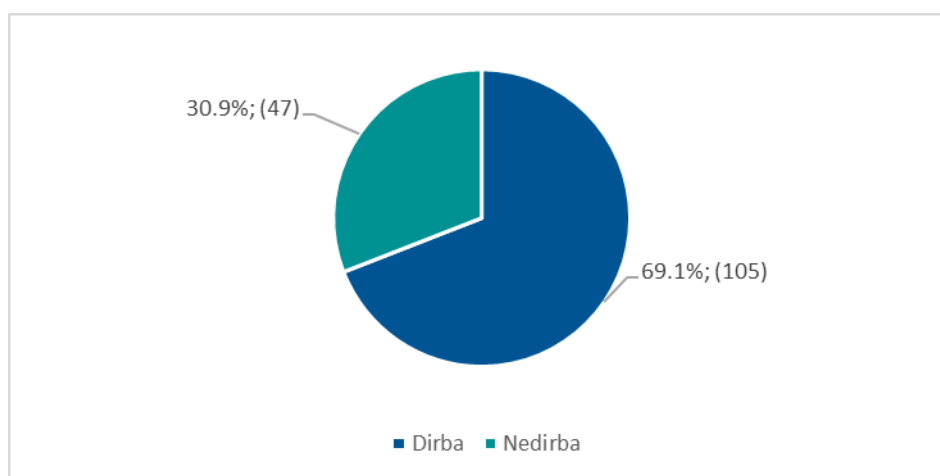
	%	N
Lytis		
Vyrai	15,8	24
Moterys	84,2	128
Gyvenamoji vietovė		
Didmiestis (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus)	47,4	72
Miestas, miestelis	34,9	53
Kaimas	17,8	27
Išsilavinimas		
Pradinis išsilavinimas	5,9	9
Vidurinis išsilavinimas	21,1	32
Profesinė kvalifikacija	34,9	53
Aukštasis išsilavinimas (aukštasis koleginis, bakalauro ar magistro laipsnis)	38,2	58

Negalią turinčių vaikų, besimokančių ar neseniai baigusių mokyklas apklausoje dalyvavo 78 mergaitės ir 72 berniukai (žr. 3 lentelę). Daugiau nei pusė respondentų yra 11-16 metų amžiaus. 42 proc. apklausos dalyvių gyvena miestuose ar miesteliuose, kiek mažesnė dalis (39,3 proc.) – didmiesčiuose.

3 lentelė. Respondentų (vaikų) pasiskirstymas pagal socio-demografines charakteristikas (N=150)

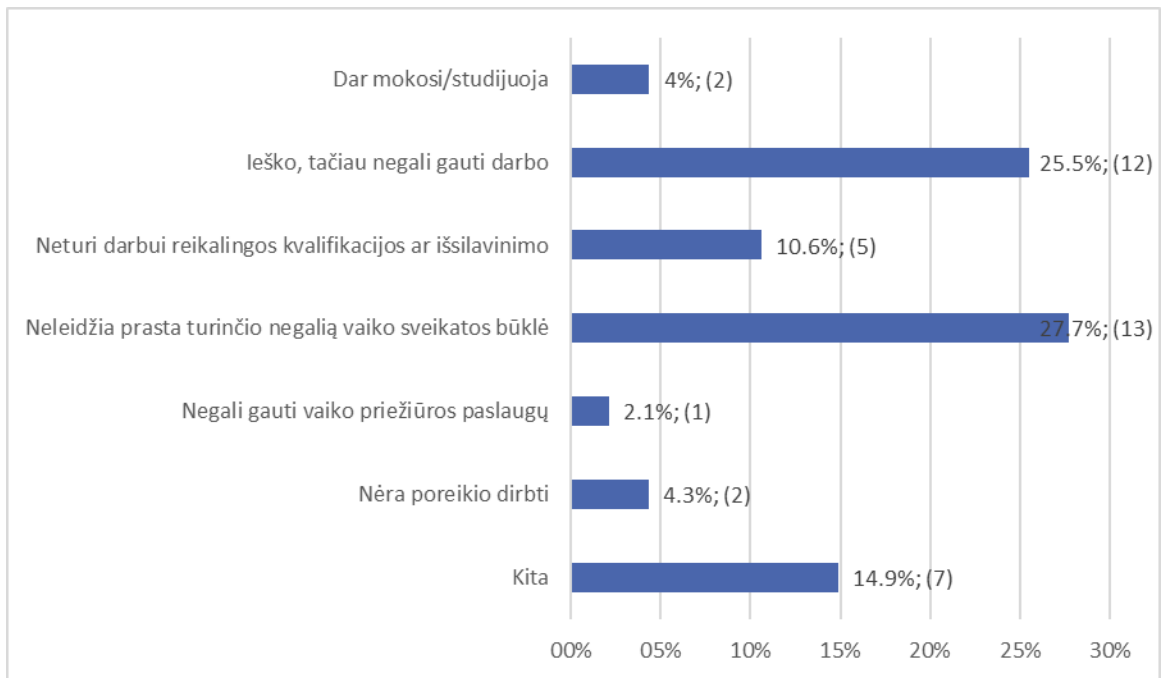
	%	N
Lytis		
Vyrai	48	72
Moterys	52	78
Amžius		
5-10 metų	13,3	20
11-16 metų	60,7	91
17-19 metų	26	39
Gyvenamoji vietovė		
Didmiestis (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus)	39,3	59
Miestas, miestelis	42	63
Kaimas	18,7	28

Apklausoje dalyvavusių tėvų buvo prašoma nurodyti, ar jie šiuo metu dirba. Daugiau nei pusė respondentų (69,1 proc.) nurodė, jog šiuo metu dirba (žr. 1 pav.).

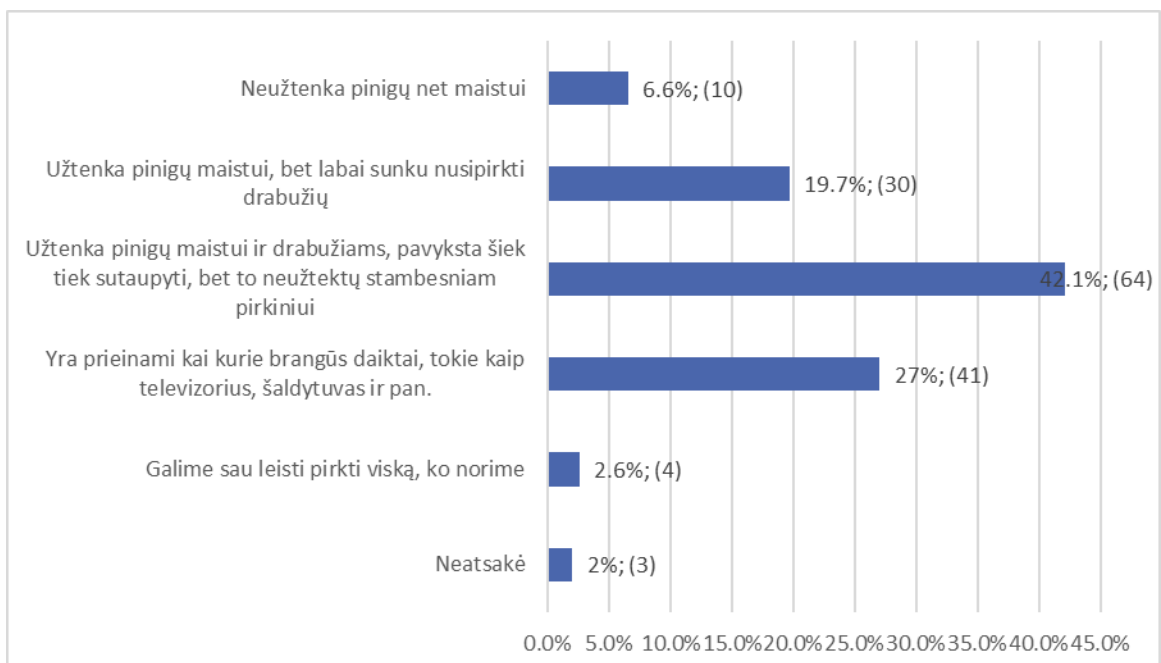
1 paveikslas. Respondentų (tėvų) dalyvavimas darbo rinkoje (N=152)

Apklausoje taip pat buvo užduotas klausimas, kokios priežastys lemia, kad respondentai nedirba. Pagrindinės priežastys, kodėl nedirba, yra susijusios su prasta turinčio negalią vaiko/ vaikų sveikatos būkle (27,7 proc.), panašus procentas respondentų (25,5 proc.) darbo ieško, tačiau negali gauti (žr. 2 paveikslą). Kaip kitos nedarbo priežastys buvo įvardinta: motinystės atostogos, negalios turėjimas.

2 paveikslas. Nedarbą (tėvų) lemiančios priežastys, galimi keli atsakymų variantai (N=47)

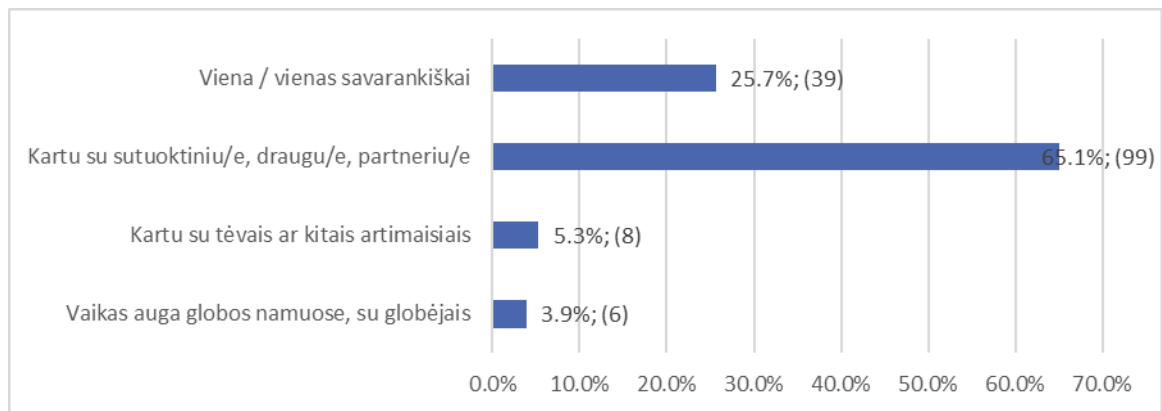
Paklausti apie materialinę padėtį, 42,1 proc. respondentų ją vertina vidutiniškai – užtenka maistui ir drabužiams, gali šiek tiek sutaupyti, tačiau to neužtektų brangesniam pirkiniiui (žr. 3 pav.). 19,7 proc. respondentų nurodė, jog jiems pakanka pinigų maistui, tačiau neužtenka drabužiams.

3 paveikslas. Respondentų (tėvų) materialinė padėtis (N=152)

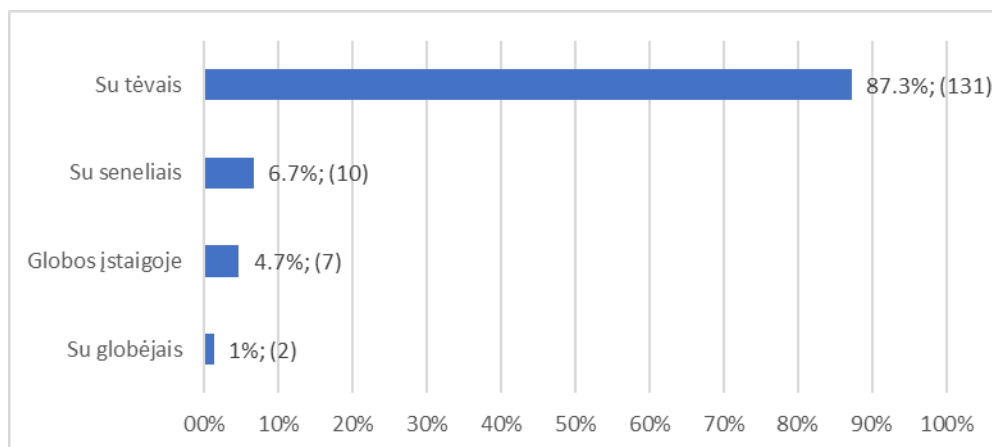
Respondentai (tėvai) daugiausiai vaikus, turinčius gegalią, augina drauge su sutuoktiniu/partneriu, šį atsakymo variantą pasirinko 65,1 proc. apklausos dalyvių (žr. 4 paveikslą). 25,7 proc.

vaiką/ vaikus augina vieni, o 5,3 proc. respondentų vaikais, turinčiais negalią, rūpintis padeda respondentų tėvai. Taip pat apklausoje dalyvavo 3,9 proc. vaiko, turinčio negalią, globėjų ar globos namų darbuotojų.

4 paveikslas. Su kuo respondentai (tėvai) augina vaiką/ vaikus su negalia (N=152)

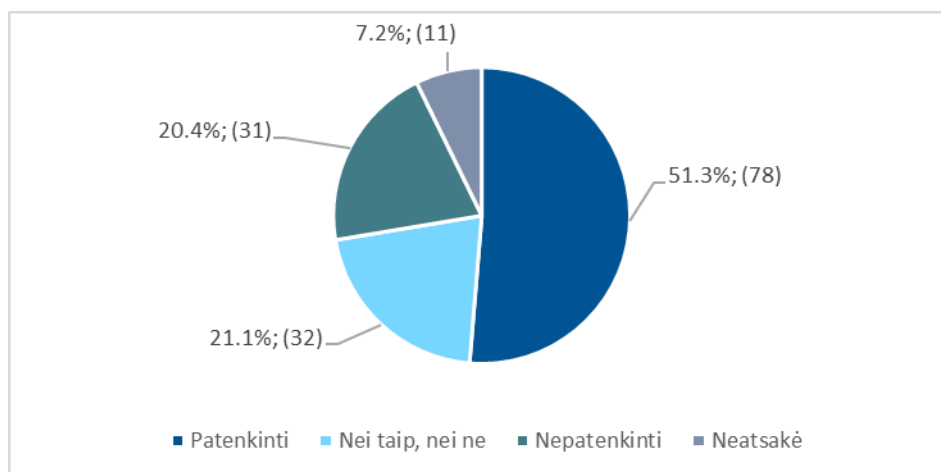
Panašus klausimas buvo užduotas ir šiuo metu besimokantiems ar mokyklą neseniai baigusiems apklausos dalyviams. Paklausti su kuo gyvena, respondentai daugiausiai nurodė, jog gyvena su tėvais (žr. 5 pav.)

5 paveikslas. Su kuo gyvena respondentai (vaikai) (N=150)

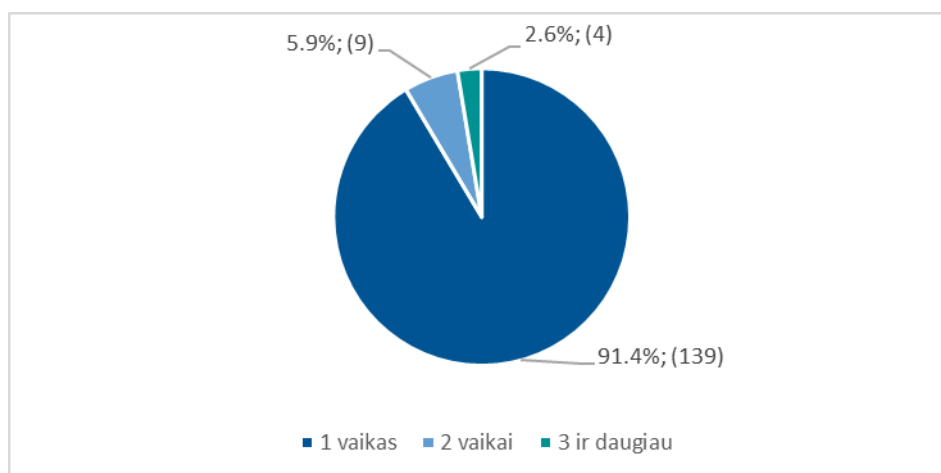
Tėvams skirtame klausimyne pasitenkinimas mokyklinio amžiaus vaikų, turinčių negalią, integravimu į bendrojo ugdymo mokyklas buvo matuojamas 10 balų skalėje, kur 1 reiškia „visiškai nepatenkintas“, o 10 reiškia „visiškai patenkintas“. Vėliau gauti atsakymai buvo sugrupuoti į tris grupes: grupė „patenkintas“ apėmė pasitenkinimo įvertinimus nuo 7 iki 10 imtinai, „nei taip, nei ne“ – nuo 5 iki 6 imtinai ir „nepatenkintas“ – nuo 1 iki 4 imtinai.

Išanalizavus apklausos metu surinktus duomenis galima teigti, jog maždaug pusė (51,3 proc.) respondentų yra patenkinti mokyklinio amžiaus vaikų, turinčių negalią, integravimu į bendrojo ugdymo mokyklas (žr. 6 pav.).

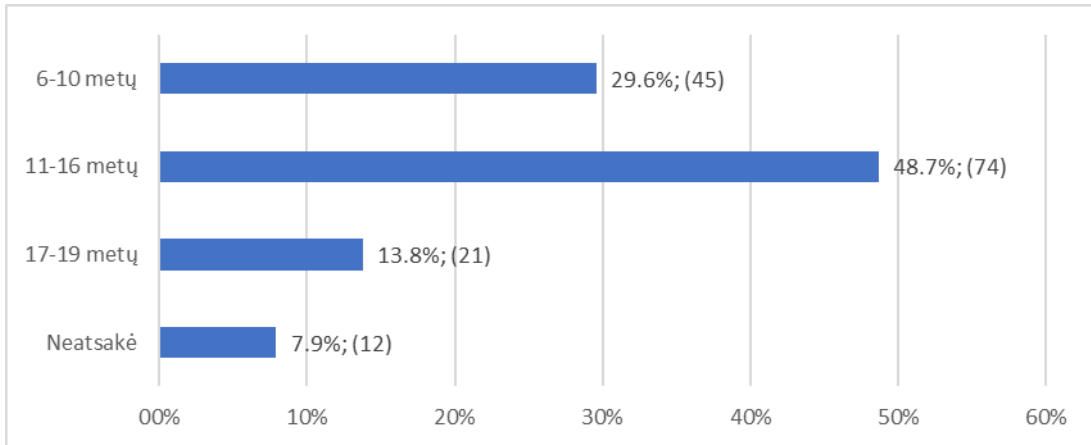
6 paveikslas. Mokyklinio amžiaus vaikų, turinčių negalią, integravimo į bendrojo ugdymo mokyklas vertinimas (N=152)

Dauguma respondentų augina po vieną mokyklinio amžiaus (7-18 metų) vaiką, turintį negalią (žr. 7 pav.).

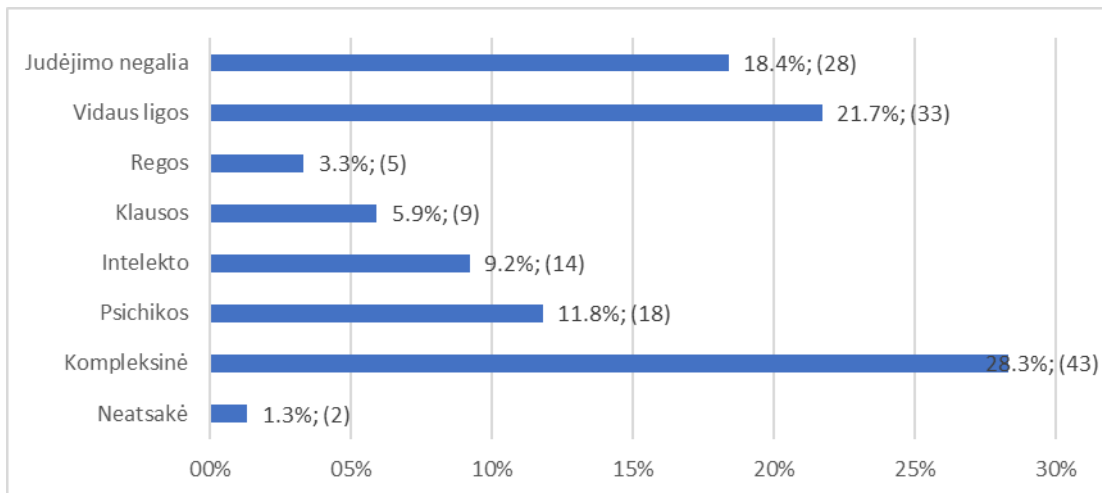
7 paveikslas. Negalią turinčių mokyklinio amžiaus (7-18 metų) vaikų skaičius šeimoje (N=152)

Kadangi dauguma tėvų nurodė, kad augina vieną vaiką, turintį negalią (2 ir daugiau vaikus augina 13 respondentų), toliau bus kalbama apie pirmąjį vaiką, turintį negalią. Daugiausiai šių vaikų yra 11-16 metų (žr. 8 pav.).

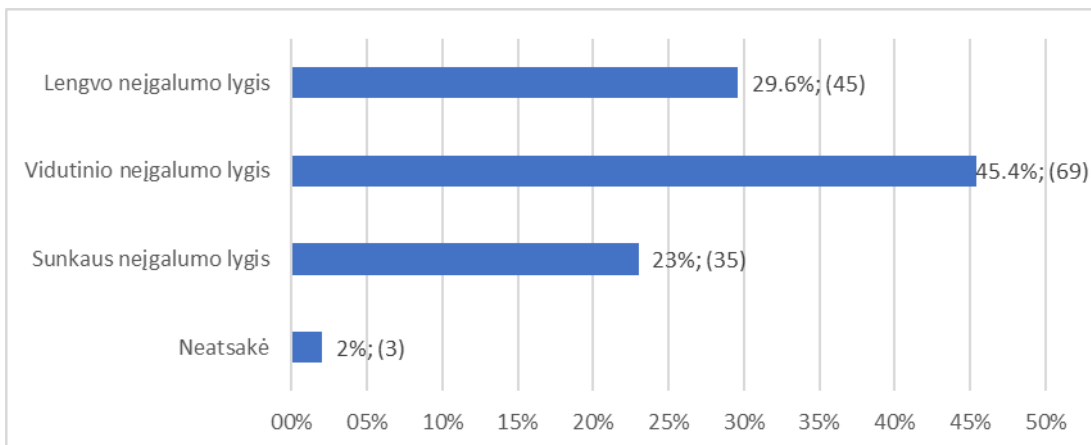
8 paveikslas. Pirmo negalią turinčio vaiko amžius (N=152)

Pagal negalios pobūdį, didžiajai daliai (28,3 proc.) vaikų yra nustatyta kompleksinė negalia (žr. 9 pav.).

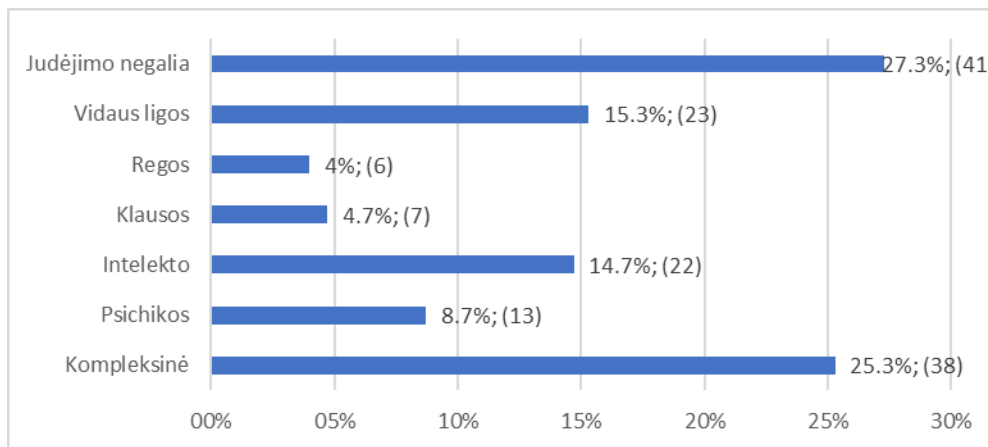
9 paveikslas. Pirmo vaiko negalios pobūdis (N=152)

Dažniausiai pasitaikantis – vidutinio neįgalumo lygis (žr. 10 pav.).

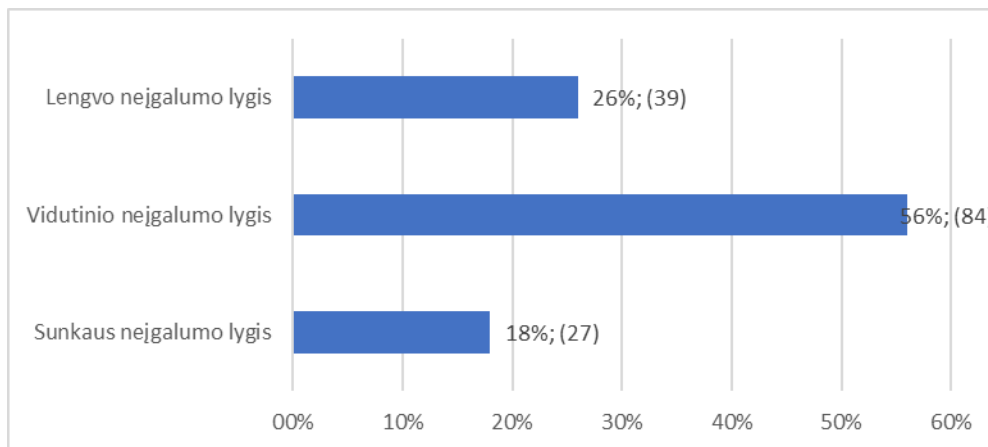
10 paveikslas. Pirmo vaiko negalios lygis (N=152)

Šiuo metu besimokančių ar mokyklą neseniai baigusių apklausos dalyvių taip pat buvo prašoma nurodyti savo negalios pobūdį. Pagal negalios pobūdį daugiausia respondentų (27,3 proc.) turi judėjimo negalią. Panašiai daliai (25,3 proc.) apklaustųjų nustatyta kompleksinė negalia (žr. 11 pav.).

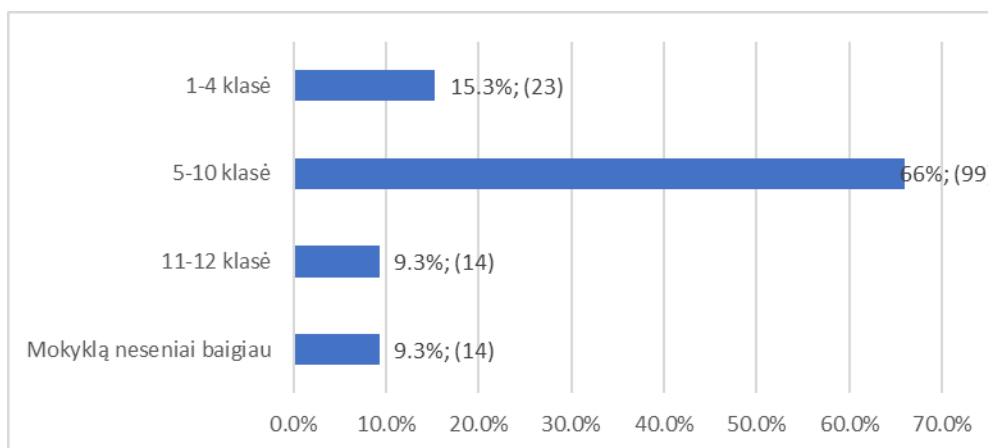
11 paveikslas. Respondentų (vaikų) pasiskirstymas pagal negalios pobūdį (N=150)

Pagal negalios lygį daugiausiai šiuo metu besimokančių ar mokyklą neseniai baigusių apklausos dalyvių teigė, kad jiems nustatytas vidutinio neįgalumo lygis (žr. 12 pav.).

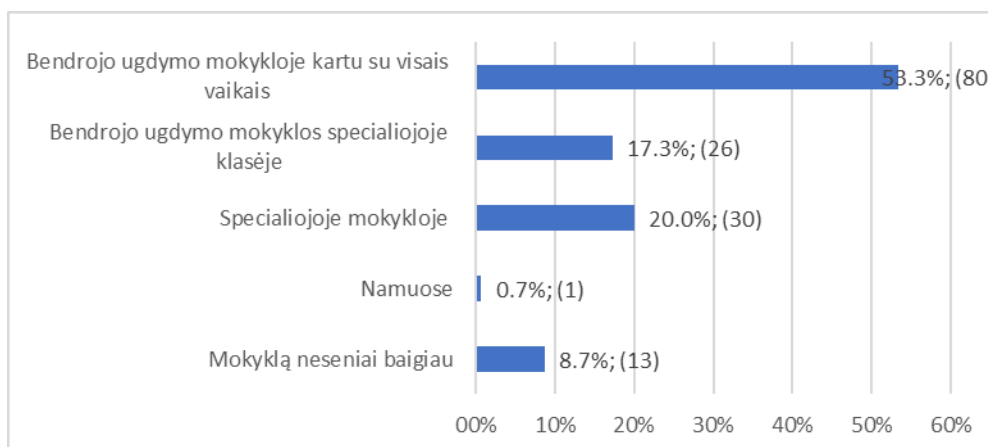
12 paveikslas. Respondentų (vaikų) pasiskirstymas pagal negalios lygį (N=150)

Šiuo metu besimokančių ar mokyklą neseniai baigusių respondentų buvo klausiama, kurioje klasėje jie šiuo metu mokosi (žr. 13 pav.). Didžioji dalis respondentų mokosi 5-10 klasėje.

13 paveikslas. Klasė, kurioje šiuo metu mokosi respondentai (vaikai) (N=150)

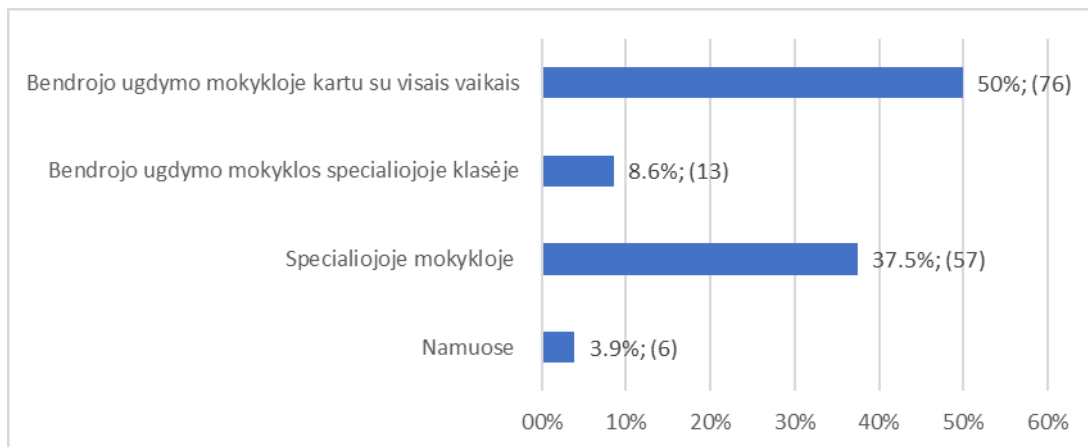
Paklausti, kur šiuo metu mokosi (žr. 14 pav.), respondentai dažniausiai (53,3 proc.) rinkosi „Bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais“ atsakymo variantą. Sergantys vidaus ligomis ir turintys judėjimo negalią dažniausiai (apie 80 proc.) mokosi bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais arba yra ją neseniai baigę. Dalis intelekto (27,3 proc.), psichikos (46,2 proc.) ir kompleksinę (44,7 proc.) negalią turinčių vaikų taip pat mokosi kartu su kitais vaikais bendrojo ugdymo mokykloje, kita dalis beveik po lygiai mokosi arba bendrojo ugdymo mokyklos specialiojoje klasėje arba specialiojoje mokykloje. Turintys regos ir klausos negalią vaikai dažniausiai mokosi specialiojoje mokykloje arba yra neseniai ją baigę. Po 60 proc. vaikų su lengva ir vidutine negalia mokosi bendrojo lavinimo mokykloje kartu su visais vaikais, su sunkia negalia – po trečdalį kartus su visais vaikais, specialiojoje klasėje ir specialiojoje mokykloje.

14 paveikslas. Mokykla, kurioje šiuo metu mokosi respondentai (vaikai) (N=150)

Pusė apklausoje dalyvavusių tėvų taip pat nurodė, kad jų vaikai šiuo metu mokosi bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais (žr. 15 pav.). Bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais daugiausiai mokosi judėjimo negalią turintys vaikai (82,1 proc. (23) visų judėjimo negalią turinčių vaikų) ir sergantys vidaus ligomis vaikai (93,9 proc. (31) visų sergančių vidaus ligomis vaikų). Kitas negalias turintys vaikai dažniau mokosi specialiose mokyklose – apie 60 proc. regos (3), klausos (6), intelekto (9), psichinę (11) ir kompleksinę (27) negalią turinčių vaikų. 28,6

proc. (4) intelekto negalią turintys ir 16,7 proc. (3) psichikos negalią turinčių vaikų mokosi bendrojo ugdymo mokyklos specialiose klasėse, o 25,6 proc. (11) kompleksinę negalią turinčių vaikų – bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais.

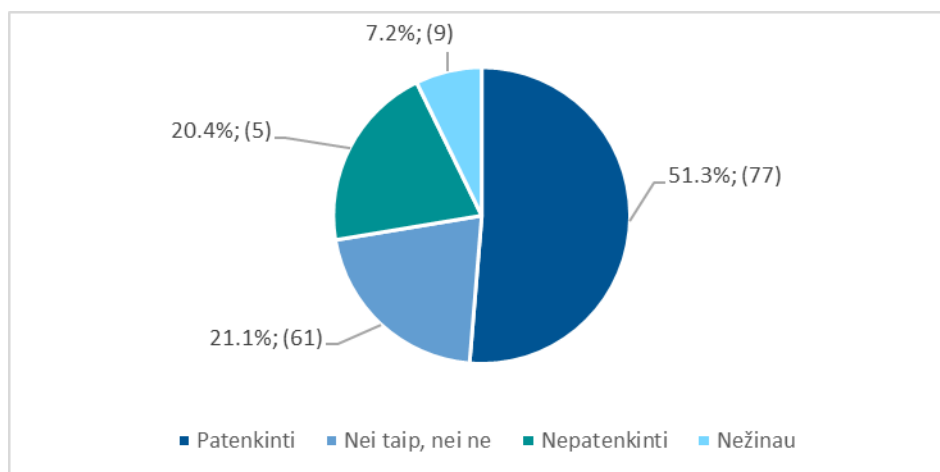
15 paveikslas. Mokykla, kurioje mokosi pirmas negalią turintis vaikas. Į klausimą atsako tėvai (N=152)

Kokioje mokykloje mokosi negalią turintys vaikai priklauso nuo negalios sunkumo – vaikai su lengva negalia dažniau mokosi bendrojo ugdymo mokyklose kartu su kitais vaikais, o su sunkia negalia – dažniau mokosi specialioje mokykloje. Turintys vidutinę negalią yra po lygiai pasiskirstę bendrojo ugdymo mokykloje ir specialioje mokykloje.

3. Bendras ugdymo vertinimas

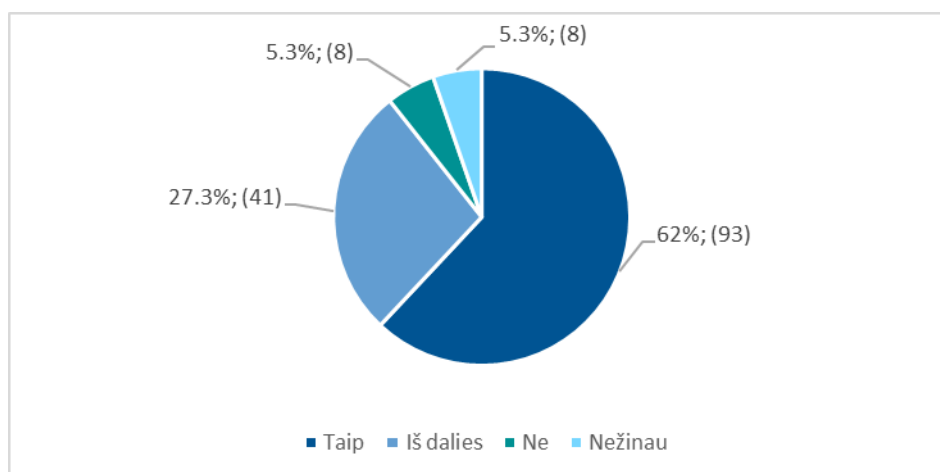
Visų pirma tėvų buvo klausama, ar jie apskritai yra patenkinti savo negalią turinčių vaikų ugdymu (žr. 16 pav.). Pasitenkinimas ugdymu buvo matuojamas 10 balų skalėje, kur 1 reiškia „visiškai nepatenkintas/-a“, o 10 reiškia „visiškai patenkintas/-a“. Vėliau gauti atsakymai buvo sugrupuoti į tris grupes: grupė „patenkinti“ apėmė pasitenkinimo įvertinimus nuo 7 iki 10 imtinai, „nei taip, nei ne“ – nuo 5 iki 6 imtinai ir „nepatenkinti“ – nuo 1 iki 4 imtinai. Pusė (50,7 proc.) apklausoje dalyvavusių tėvų negalią turinčių vaikų ugdymu yra patenkinti. Tad vertinimas yra gana pozityvus, visgi penktadalis tėvų nėra patenkinti savo vaiko, turinčio negalią, ugdymu.

Labiausiai patenkinti tėvai vaikų ugdymu bendrojo ugdymo mokykloje (69,4 proc. visų besimokančių šioje mokykloje vaikų tėvų), kiek mažiau tėvai patenkinti vaikų ugdymu specialiojoje bendrojo ugdymo mokyklos klasėje (58,3 proc.). Specialiosiose mokyklose besimokančių vaikų tėvai yra beveik vienodai patenkinti (39,2 proc.) ir nepatenkinti (37,3 proc.) vaikų ugdymu šiose mokyklose. Kokios priežastys lemia tokį santūresnį pasitenkinimą vaikų ugdymu specialiosiose mokyklose dėl per mažos tėvų, kurių vaikai mokosi šiose mokyklose, imties sunku nustatyti. Tikėtina, kad priežastis būtų lengviau nustatyti didinant imtį, atliekant tik tokių mokyklų tėvų apklausą ar taikant kokybinius tyrimų metodus (interviu ar fokusuotas grupes).

16 paveikslas. Pirmo negalią turinčio vaiko ugdymo vertinimas. Į klausimą atsako tėvai (N=152)

Vaikų buvo klausama, ar jiems patinka/ patiko mokytis toje mokykloje, kurioje jie mokosi/ mokėsi. Didžioji dalis (62 proc.) apklausos dalyvių nurodė, kad mokytis jiems patinka/ patiko (žr. 17 pav.). Nėra statistiškai reikšmingo nuomonės skirtumo tarp skirtingą negalią ar negalios sunkumą turinčių vaikų, gyvenamosios vietovės, mokyklos tipo.

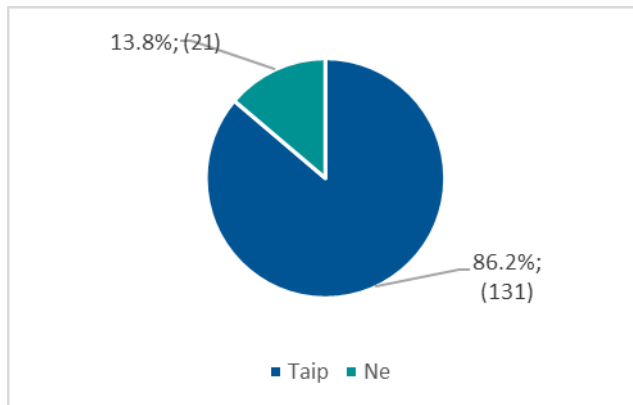

17 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą ar jiems patinka/ patiko mokytis mokykloje (N=150)

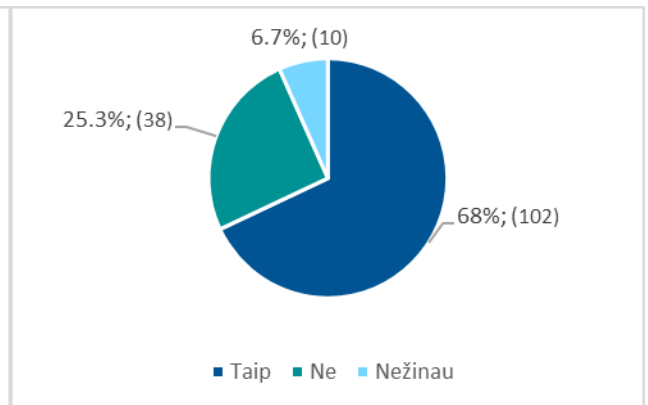
4. Pasirengimas mokyklai

Darželį ar parengiamąją klasę mokykloje lankė 86,2 proc. vaikų, kurių tėvai dalyvavo apklausoje (žr. 18 pav.). 68 proc. anketą pildžiusių moksleivių ar neseniai mokyklą baigusiu jaunuolių nurodė, kad taip pat lankė darželį ar parengiamąją klasę mokykloje (žr. 19 pav.). Nėra statistiškai reikšmingo darželio ar parengiamos klasės lankymo skirtumo tarp skirtingą negalią ar negalios sunkumą turinčių vaikų gyvenamosios vietovės, šeimos materialinės gerovės ir šeimyninės padėties. Dažniau daželį lankė dirbančių tėvų vaikai su negalia, tad jie turėjo kiek geresnį

pasirengimą mokyklai bent jau buvimo kartu su kitais vaikais patirties atžvilgiu, kuri, pasak fokusuotos grupės dalyvių, yra svarbi norint lengviau integruotis į mokyklos gyvenimą.

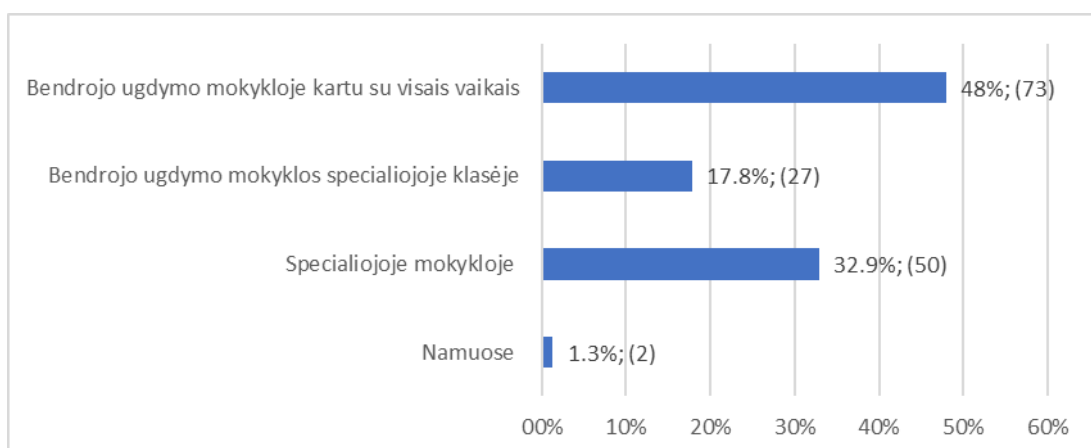
18 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą ar jų pirmas negalia turintis vaikas lankė darželį ar parengiamąją klasę mokykloje (N=152)

19 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą ar jie lankė vaikų darželį ar parengiamąją klasę mokykloje (N=150)

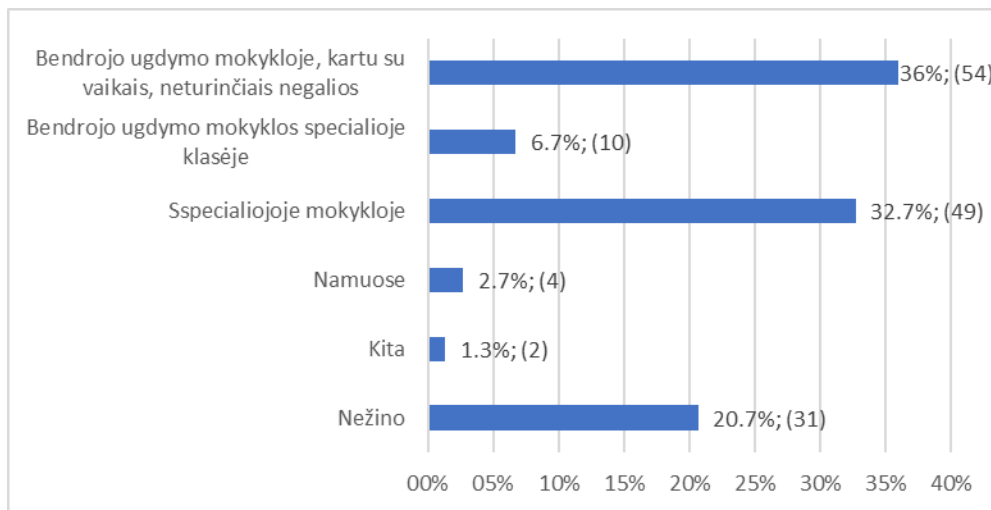
5. Ugdymo įstaigos pasirinkimas

Paprašyti išreikšti savo nuomonę apie tai, kur, jų nuomone, būtų geriausia mokytis vaikams su negalia, beveik pusė apklausos dalyvių nurodė manantys, kad vaikams geriausia mokytis būtų bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais (žr. 20 pav.). Ši nuomonė priklauso nuo negalia turinčio vaiko negalios tipo ir sunkumo. Vaikų, sergančių vidaus ligomis (93,9 proc.) ir turinčių judėjimo negalią (67,9 proc.) tėvai dažniau mano, kad jų vaikams geriau būtų mokytis bendrojo lavinimo mokykloje, o turinčių regos (80 proc.) ir psichikos negalią (72,2 proc.) vaikų tėvai dažniau mano, kad jų vaikams geriausiai būtų mokytis specialioje mokykloje. Apie pusę tėvų, turinčių klausos ir kompleksinę negalią turinčius vaikus, taip pat mano, kad jų vaikams geriausiai būtų mokytis specialioje mokykloje. Vaikų su lengva negalia tėvai dažniau teigė, kad jų vaikams geriausiai būtų mokytis bendrojo lavinimo mokykloje, o vaikų su sunkia negalia tėvai laikosi nuomonės, kad jų vaikams geriau mokytis specialiojoje mokykloje.

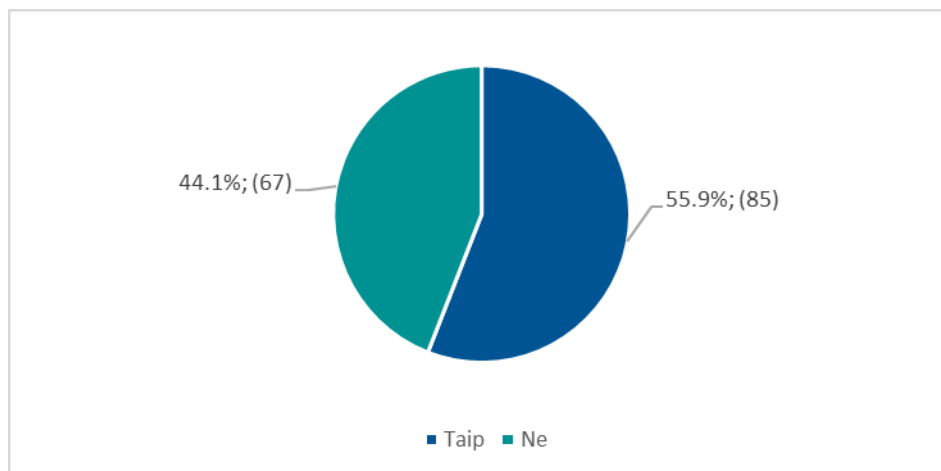
20 paveikslas. Tėvų nuomonė, kur – namuose ar mokykloje – būtų geriau mokintis jų vaikui (N=152)

Jeigu galėtų patys rinktis, dalis (36 proc.) vaikų labiau norėtų mokytis bendrojo ugdymo mokykloje, kartu su vaikais, neturinčiais negalios (žr. 21 pav.). Šį atsakymo variantą dažniausiai rinkosi sergantys vidaus ligomis ir turintys judėjimo negalią vaikai. Kita dalis (32,7 proc.) apklausos dalyvių mano, kad jiems geriausiai mokytis būtų specialiojoje mokykloje. Tokioje mokykloje labiau norėtų mokytis vaikai, turintys regos, klausos, intelekto ir kompleksinę negalias. O turintys psichikos negalią vaikai dažniausiai (61,5 proc.) nežino, kur jie norėtų mokytis.

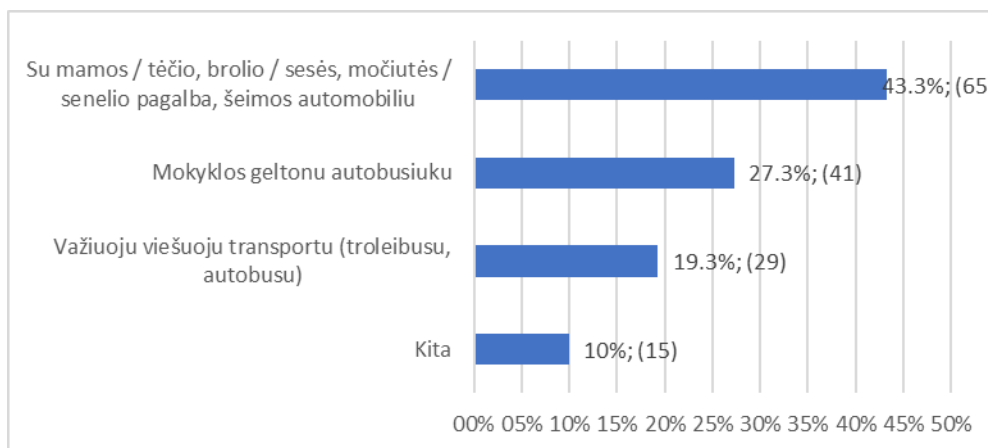
21 paveikslas. Kur vaikai norėtų/ būtų norėję mokytis (N=150)

Tėvai, atsakydami į klausimą apie tai, ar jų vaiko mokykla yra arti jų gyvenamosios vietos, pasiskirstė daugiau mažiau tolygiai (žr. 22 pav.). 55,9 proc. nurodė, kad taip, mokykla yra netoli namų, o 44,1 proc. pasirinko „ne“ atsakymo variantą. Dažniau tėvai, kurių vaikai mokosi specialioje mokykloje, teigė, kad vaiko mokykla toli nuo namų.

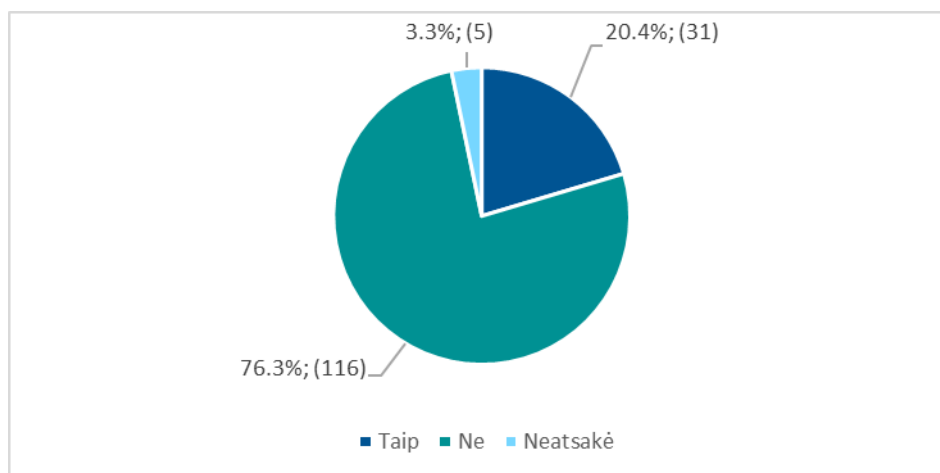
22 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą ar jų pirmo vaiko, turinčio negalią, ugdymo įstaiga yra netoli jų gyvenamosios vietos (N=152)

Vaikų buvo klausiama, kaip jie atvyksta/ atvykdavo į mokyklą (žr. 23 pav.). Daugiausiai apklaustų vaikų (43,3 proc.) atvykti į mokyklą padeda šeimos nariai, kiti važiuoja mokykliniu autobusiuku ar viešuoju transportu. Kaip kiti variantai buvo pateikti šie atsakymai: „pėstute“, „gyvena internate“ ar „atveža pirmadienį ir išveža penktadienį“, „pavėžėjimo paslaugas teikia NVO“.

23 paveikslas. Kaip vaikai vyksta/ vykdavo į mokyklą (N=150)

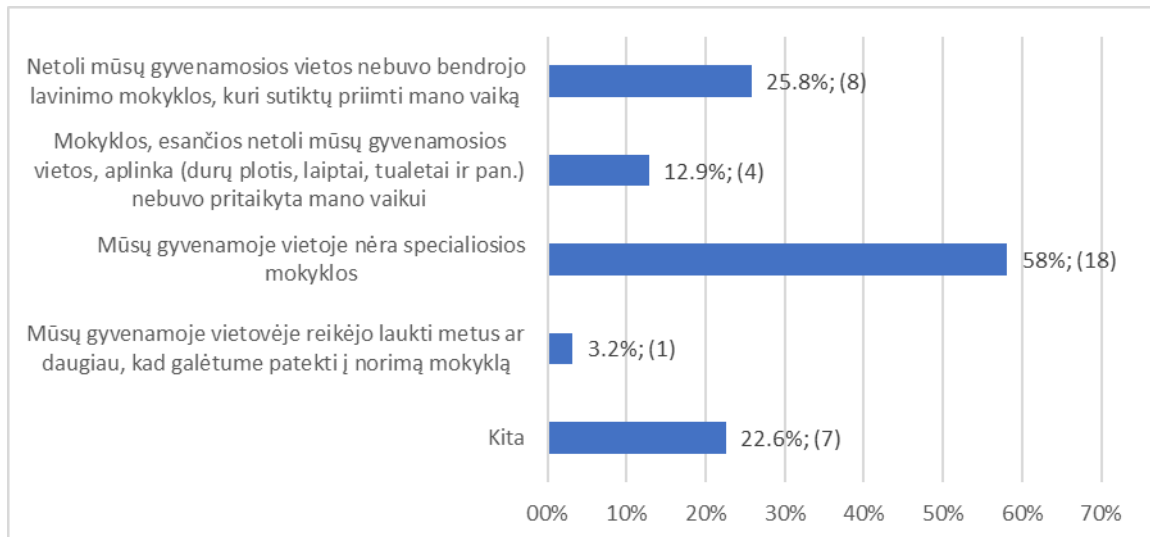
Dalis tėvams pateiktos anketos klausimų buvo skirti identifikuoti problemas, su kuriomis teko susidurti pasirenkant mokymo įstaigą. Pirmuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar renkantis mokyklą apskritai teko susidurti su kokiomis nors problemomis (žr. 24 pav.). Susidurti su įvairiomis problemomis teko penktadaliui (20,4 proc.) respondentų.

24 paveikslas. Ar pasirenkant pirmo negalia turinčio vaiko ugdymo įstaigą tėvams teko susidurti su kliūtimis (N=152)

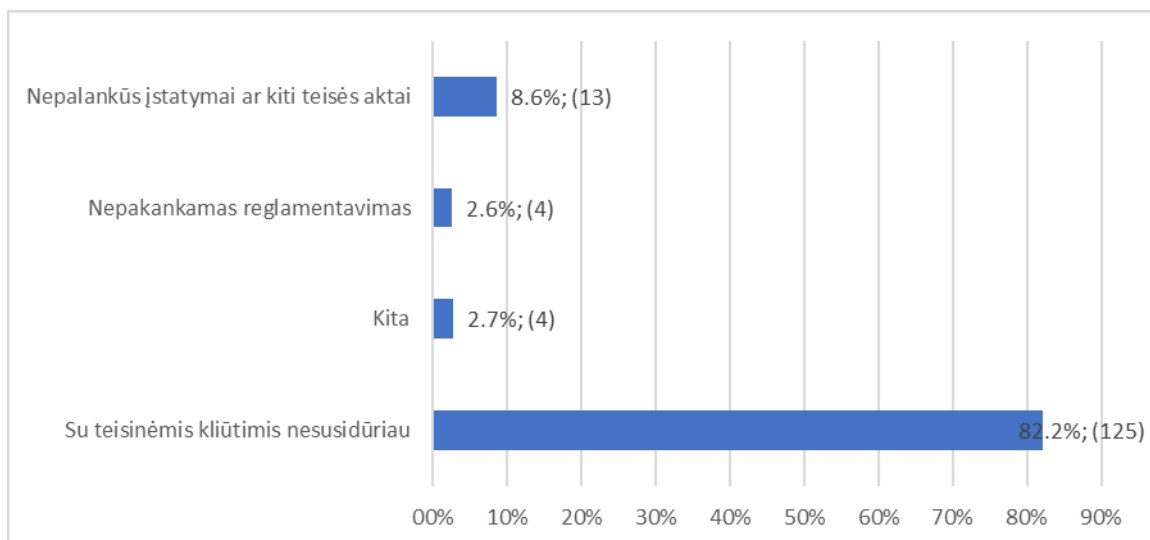
Viena pagrindinių problemų, su kuria teko susidurti renkantis mokyklą, yra tai, kad šeimos gyvenamojoje vietoje nėra specialiosios mokyklos. Su šia problema susidūrė 58 proc. respondentų (žr. 25 pav.). Ketvirtadalis respondentų (25,8 proc.) susidūrė su kita priežastimi, kad netoli jų gyvenamosios vietos nebuvo bendrojo lavinimo mokyklos, kuri sutiktų priimti jų negalia turintį

vaiką. Keli respondentai susidūrė su mokyklos aplinkos nepritaikymu jų vaikui ar turėjo ilgai laukti, kol mokykla priims jų vaiką dėl vietų trūkumo. Kaip kitos atsakymų alternatyvos paminėta „mūsų kaime mokykla buvo 8 klasių, o mums reikėjo eiti į 9“, „vaikams iki 16 m. siauras specialių mokyklų pasirinkimas“.

25 paveikslas. Kliūtys, su kuriomis tėvams teko susidurti, pasirenkant pirmo vaiko, turinčio negalią, mokyklą. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=31)

Paklausti apie teisinės kliūtis (žr. 26 pav.), dauguma respondentų nurodė, kad su tokio pobūdžio problemomis jiems susidurti neteko. Vos 8,6 proc. apklaustųjų mano, kad Lietuvoje galiojantys įstatymai ir/ ar kiti teisės aktai yra nepalankūs vaikams su negalią auginančioms šeimoms.

26 paveikslas. Teisinės kliūtys, su kuriomis tėvams teko susidurti siekiant, kad jų pirmas vaikas, turintis negalią, būtų priimtas į norimą mokyklą ir gautų kokybiškas paslaugas. Buvo galimi keli atsakymai (N=152)

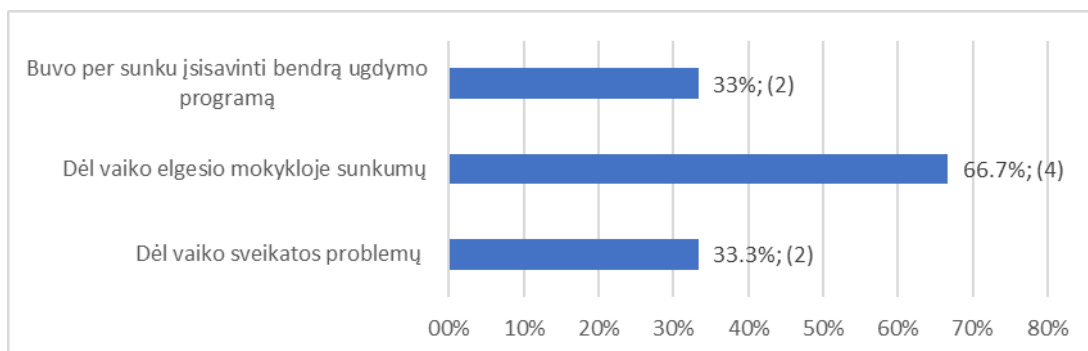
Kalbant apie administracines kliūtis, su kuriomis tėvams teko susidurti siekiant, kad jų vaikas būtų priimtas į norimą mokyklą ir gautų kokybiškas paslaugas, dažniausiai buvo minima, kad mokyklos administracija neužtikrino reikiamo skaičiaus psichologo konsultacijų (žr. 4 lentelę). Šią problemą paminėjo 9,9 proc. apklaustųjų. Kitos kiek dažniau paminėtos kliūtys: buvo vengiama priimti vaiką į mokyklą, nebuvo užtikrintas reikiamas finansavimas, skiriamas per didelį krūvį pedagogams ir per didelį skaičių vaikų klasėse, kuriose yra vaikų, turinčių negalią. Apie du trečdalius (69,1 proc.) respondentų nurodė, kad su administracinėmis kliūtimis susidurti jiems neteko.

4 lentelė. Administracinės kliūtys, su kuriomis tėvams teko susidurti siekiant, kad jų vaikas būtų priimtas į norimą mokyklą ir gautų kokybiškas paslaugas. Buvo galimi keli atsakymai, bendra procentų suma viršija 100 proc. (N=152)

	%	N
Mokyklos administracija vengė priimti mano vaiką į mokyklą	5,9	9
Mokyklos administracija neužtikrino reikiamo finansavimo	5,3	8
Mokyklos administracija neužtikrino reikiamo skaičiaus specialiųjų pedagogų	4,6	7
Mokyklos administracija neužtikrino reikiamo skaičiaus mokytojų padėjėjų	3,9	6
Mokyklos administracija neužtikrino reikiamo skaičiaus socialinių darbuotojų	2	3
Mokyklos administracija neužtikrino reikiamo skaičiaus psichologo konsultacijų	9,9	15
Mokyklos administracija neužtikrino reikiamo skaičiaus kitų specialistų (logopedo, tiflopedagogo, surdopedagogo) konsultacijų	3,9	6
Mokyklos administracija neužtikrino savo pedagogų kvalifikacijos dirbti su neįgaliais vaikais kėlimo	4,6	7
Mokyklos administracija skiria per didelį darbo krūvį pedagogams	5,9	9
Mokyklos administracija skiria per didelį skaičių vaikų klasėse, kuriose yra vaikų, turinčių negalią	5,9	9
Mokyklos administracija neužtikrino aprūpinimo reikiama kompensacine technika ir mokymo priemonėmis	2,6	4
Mokyklos administracija neužtikrino mokyklos patalpų pritaikymo mano vaiko poreikiams	2	3
Mokyklos administracija vengė skirti popamokinį ugdymą	3,9	6
Kita (mokomės namuose; mokyklos administracija buvo priešiška nusiteikusi neįgalųjų vaikų atžvilgiu; nėra informacijos; naujoje mokykloje tokių problemų nėra, bet ankstesnėje – viskas kas išvardinta; nebuvo)	3,5	5
Su administracinėmis kliūtimis nesusidūriau	69,1	105

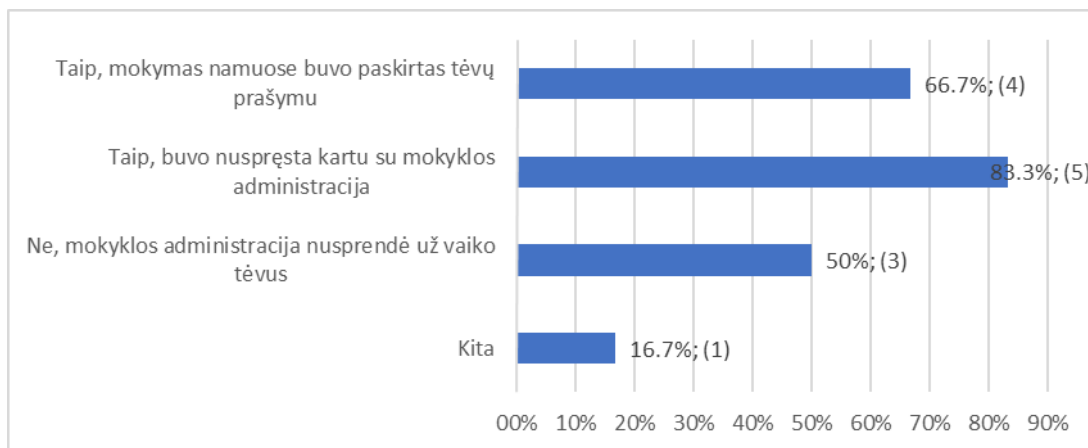
6. Vaiko ugdymas namuose

Tėvų apklausoje dalyvavo 6 respondentai, kurių vaikai mokosi namuose. Jų buvo klausiama, kokios priežastys tai lėmė. Keturi tėvai nurodė, kad tai – dėl vaiko elgesio mokykloje sunkumų (žr. 27 pav.). Fokusuotos grupės metu buvo pastebėta, kad su elgesio problemomis mokyklose susiduria daugiausiai vaikai, turintys autizmo spektro sutrikimą.

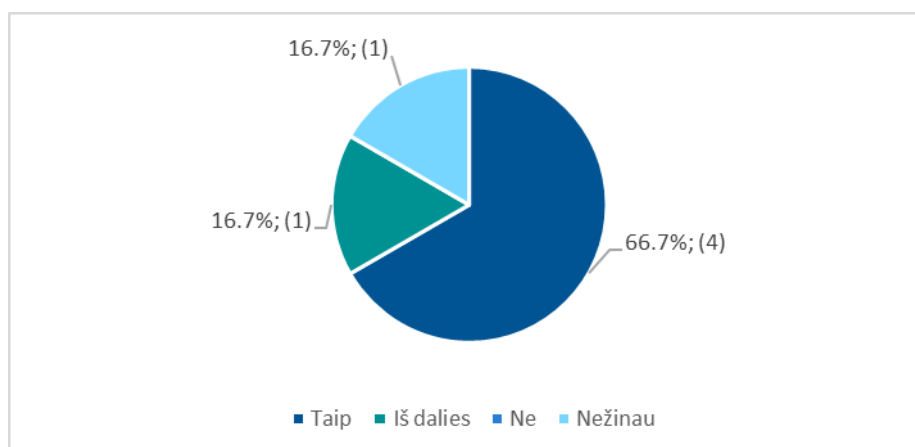
27 paveikslas. Priežastys, lėmusios tai, kad vaikas mokosi namuose. Buvo galimi keli atsakymai, procentų suma viršija 100 proc. (N=6)

Sprendimas dėl vaiko mokymo namuose dažniausiai buvo priimtas bendru tėvų ir mokyklos sutarimu ir tėvų prašymu (žr. 28 pav.).

28 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar su jais buvo tariamasi dėl vaiko mokymo namuose. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=6)

Vaiko ugdymo paslaugomis namuose kokybe dauguma tėvų yra patenkinti (žr. 29 pav.).

29 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar jie yra patenkinti gaunamomis vaiko ugdymo paslaugomis namuose (N=6)

Šioje apklausoje buvo apklausta per mažai tėvų, kurių negalią turintys vaikai yra ugdomi namuose ir per mažai negalią turinčių vaikų, kurie ugdomi namuose, kad galima būtų patikimai įvertinti ugdymo namuose situaciją.

7. Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pagalbos vertinimas

Paprašyti įvertinti savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pagalbą jiems patiems ir jų vaikui/ vaikams, tėvai visas paslaugas linkę vertinti vidutiniškai (žr. 5 lentelę). Visgi apie penktadalį apklausoje dalyvavusių tėvų teigė, kad negavo pakankamai konsultacijų pagalbos teikimo, ugdymo organizavimo, problemų prevencijos ir jų sprendimų klausimais bei jiems nebuvo suteikta metodinė medžiaga vaiko pažinimo, specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo problemų sprendimo klausimais. Tokios informacijos ir medžiagos dažniau negavo tėvai turintys regos, klausos, intelekto negalią turinčius vaikus, sunkią negalią turinčius vaikus.

5 lentelė. Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pagalbos tėvams ir jų vaikui/ vaikams vertinimas (vertina tėvai) (proc. (N))

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežinau
Laiku ir tinkamai nustatė jūsų vaiko/ų ugdymo problemas ir specialiuosius ugdymo poreikius	34,2 (52)	39,5 (60)	8,6 (13)	17,8 (27)
Pasiūlė tinkamą ugdymo formą, būdus ir metodus bei rekomendavo reikalingų specialistų pagalbą	28,3 (43)	37,5 (57)	12,5 (19)	21,7 (33)
Pakankamai konsultavo jus pagalbos teikimo, ugdymo organizavimo, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų prevencijos bei jų sprendimo	21,1 (32)	40,8 (62)	19,1 (29)	19,1 (29)

klausimais (mokinius – jų polinkių ir gabumų klausimais)				
Suteikė metodinę medžiagą vaiko pažinimo, specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo problemų sprendimo klausimais	25 (38)	33,6 (51)	23 (35)	18,4 (28)

Paklausus tėvų, nepatenkintų savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos paslaugomis, kokios pagalbos jiems pritrūko, gauti atsakymai leidžia problemas, su kuriomis susiduria tėvai, grupuoti į tris grupes:

1) informacijos, jos prieinamumo ir kokybės stoka („trūksta informacijos“; „konsultacijų nuotoliniu būdu“; „mažai informacijos tėvams ir šeimai“; „nebuvo suteikta informacija“; „negavau konsultacijų“; „pritrūko pasiūlymų konkretumo“; „visas bendravimas tik raštu“; „visiškai nebuvo kontakto“);

2) darbuotojų specialistų geranoriškumo stoka, išankstinis nusistatymas („daugiau bendravimo, konsultavimo, geranoriškumo“; „lankstumo sprendžiant klausimus“; „noro padėti, atsižvelgti į tėvų pageidavimus, o ne į įstaigos interesus“; „patirties stoka“; „specialistų išankstinis nusistatymas“; „žmogiško supratingumo“);

3) individualizuoto požiūrio, dėmesio vaikui trūkumas („daugiau dėmesio pačiam vaikui“; „mažai bendravimo su pačiu vaiku“; „nėra individualaus požiūrio, žiūrima bendrai“; „tyrimai vyko paviršutiniškai, įrašai buvo nurašyti nuo senų tyrimų“; „vaikas ignoruojamas, neatsižvelgiama į jo sunkumus“).

8. Švietimo ir ugdymo pagalbos/ paslaugų mokykloje vertinimas

Paklausus tėvų, turinčių vaikų su negalia, apie švietimo ir ugdymo pagalbą/paslaugas mokykloje, labiausiai reikalingos paslaugos yra specialioji pedagoginė ir psichologinė pagalba, popamokinis užimtumas bei nemokamas maitinimas – apie 70 proc. (60 proc. maitinimo atveju) vaikų, turinčių negalią, tokių paslaugų reikia, nepriklausomai nuo vaikų negalios tipo (6 lentelė). Pastebėta, kad dviejų pagalbos rūšių – psichologinės ir socialinio darbuotojo pagalbos labiau reikia negalią turintiems vaikams, gyvenantiems miesteliuose ir kaimuose.

Kitų paslaugų poreikis stipriai priklauso nuo vaiko negalios tipo: tifoldpedagogo, skaitovo ir palydovo pagalbos daugiausia reikia regos ir kompleksinę negalią turintiems vaikams; surdopedagogo, palydovo ir gestų kalbos vertėjo pagalbos reikia klausos ir kompleksinę negalią turintiems vaikams, socialinio darbuotojo, pedagogų padėjėjų pagalbos, pavežėjimo paslaugos, aprūpinimo ugdymui skirta kompensacine technika ir priemonėmis, ugdymo įstaigos pritaikymo neįgaliam vaikui – regos, judėjimo, intelekto, psichinę ir kompleksinę negalias turintiems vaikams. Mažiausiai paslaugų reikia vidaus ligomis sergantiems vaikams. Taip pat vaikams, turintiems vidutinę ir ypač sunkią negalią, daugiau reikia visų švietimo ir ugdymo pagalbos rūšių.

6 lentelė. Tėvų atsakymai į klausimą, ar gauna jų neįgalaus vaiko švietimo ir ugdymo pagalbos/ paslaugų tiek, kiek reikia, taip greitai, kaip reikia ir tokią, kokios reikia (proc. (N))

	Mano vaikui tokios pagalbos ar paslaugų nereikia	Gauname pagalbos tiek, kiek reikia		Gauname pagalbos taip greitai, kaip reikia		Gauname tokią pagalbą, kokios reikia	
		Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Specialioji pedagoginė pagalba	32,9 (50)	77,8 (63)	22,2 (18)	71,2 (42)	28,8 (17)	81,8 (54)	18,2 (12)
Psichologinė pagalba	25,7 (39)	65,2 (60)	34,8 (32)	54,2 (39)	45,8 (33)	73,7 (56)	26,3 (20)
Logopedo pagalba	40,1 (61)	72,9 (35)	27,1 (13)	80 (44)	20 (11)	77 (117)	23 (35)
Tiflopedagogas pagalba regėjimo funkcijų lavinimui	77 (117)	44,4 (8)	55,6 (10)	45,5 (5)	54,5 (6)	53,3 (8)	46,7 (7)
Surdopedagogo pagalba klausos lavinimui ir kalbos ugdymui	69,1 (105)	44,4 (12)	55,6 (15)	37,5 (6)	62,5 (10)	42,1 (8)	57,9 (11)
Socialinio darbuotojo pagalba	39,5 (60)	80,8 (63)	19,2 (15)	70,9 (39)	29,1 (16)	71,9 (41)	28,1 (16)
Pedagogų padėjėjų pagalba	43,4 (66)	83,6 (56)	16,4 (11)	82,6 (38)	17,4 (8)	84 (42)	16 (8)
Skaitovo pagalba	68,4 (104)	41,9 (13)	58,1 (18)	47,4 (9)	52,6 (10)	50 (11)	50 (11)
Palydovo pagalba	60,5 (92)	58,1 (25)	41,9 (18)	46,4 (13)	53,6 (15)	54,8 (17)	45,2 (14)
Gestų kalbos vertėjo paslaugos	74,3 (113)	61,9 (13)	38,1 (8)	58,3 (7)	41,7 (5)	58,3 (7)	41,7 (5)
Popamokinis užimtumas	29,6 (45)	82,8 (72)	17,2 (15)	73 (46)	27 (17)	75,7 (53)	24,3 (17)
Nemokamas maitinimas	46,7 (71)	68,8 (44)	31,3 (20)	70 (28)	30 (12)	67,4 (31)	32,6 (15)
Pavežėjimo paslaugos į ir iš mokyklos	46,1 (70)	69,7 (46)	30,3 (20)	62,8 (27)	37,2 (16)	70,8 (34)	29,2 (14)
Aprūpinimas ugdymui skirta kompensacine technika ir mokymo priemonėmis	53,9 (82)	61,8 (34)	38,2 (21)	65,7 (23)	34,3 (12)	64,9 (24)	35,1 (13)
Ugdymo įstaigos	63,2	76,7	23,3	76,7	23,3	75	25

pritaikymas neįgaliam vaikui	(96)	(33)	(10)	(23)	(7)	(24)	(8)
------------------------------	------	------	------	------	-----	------	-----

Paslaugų prieinamumas geriausiai įvertintas šių paslaugų atvejais: apie 80 proc. respondentų sutinka, kad jų vaikas/vaikai gauna tiek, kiek reikia specialiosios pedagoginės pagalbos, socialinio darbuotojo ir pedagogų padėjėjų pagalbos bei ugdymo įstaigos pritaikymo vaikui, turinčiam negalią; apie 70 proc. sutinka, kad gauna tiek, kiek reikia psichologinės pagalbos, logopedo pagalbos bei nemokamą maitinimą ir pavežėjimo pagalbą. Šių paslaugų savalaikiškumas ir turinys taip pat aukštai įvertintas.

Prasčiausiai įvertinta tiflopedagogo ir surdopedagogo bei skaitovo pagalbos kokybė: tik du penktadaliai tėvų teigė, kad šių jų vaikams reikalingų paslaugų gauna tiek, kiek reikia ir tada, kada reikia. Šiek tiek geriau įvertintas tiflopedagogo ir skaitovo pagalbos turinys: apie pusę tėvų teigė, kad gaunama pagalba yra tokia, kokios reikia.

Paklausti, kokios dar ugdymo pagalbos trūksta, tėvai nurodė, kad jiems patiems stinga gestų kalbos pamokų, taip pat būtų gerai, jei mokymo įstaigoje būtų specialistas, kuris galėtų padėti sudaryti individualų ugdymo planą, o ne vadovautųsi standartiniu planu.

Apklausoje dalyvavusių vaikų, turinčių negalią, taip pat buvo paklausta apie gaunamą pagalbą iš mokyklos specialistų (7 lentelė). Šie geriausiai įvertino psichologo ir logopedo pagalbos bei kiek mažiau socialinio darbuotojo pagalbos pakankumą. Šių specialistų paslaugų reikia daugumai (tik logopedo – apie pusei) vaikų, nepriklausomai nuo jų negalios tipo. Šių paslaugų vertinimas taip pat nepriklauso nuo negalios sunkumo, gyvenamosios vietovės ar mokyklos tipo.

Apie pusę apklaustų vaikų taip pat teigė, kad visų kitų išvardintų specialistų (mokytojo padėjėjo, regėjimo ar klausos specialisto, skaitovo, palydovo ir gestų kalbos vertėjo) paslaugų gauna tiek, kiek reikia. Šių paslaugų prieinamumą geriau įvertina vaikai, kurie mokosi specialiojoje mokykloje. Pavyzdžiui, kad gauna mokytojo padėjėjo pagalbą kol išsprendžiama problema teigė 82,4 proc. vaikų, kurie mokosi specialiojoje mokykloje, 65 proc. vaikų, kurie mokosi bendrojo ugdymo mokyklos specialioje klasėje, ir tik 31,4 proc. vaikų, kurie mokosi bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais. Visgi reikia atkreipti dėmesį, kad regėjimo, klausos specialisto, skaitovo, palydovo ir gestų kalbos vertėjo paslaugų reikia mažai vaikų, daugelis jų mokosi specialiojoje mokykloje, todėl šių paslaugų vertinimas nėra labai patikimas.

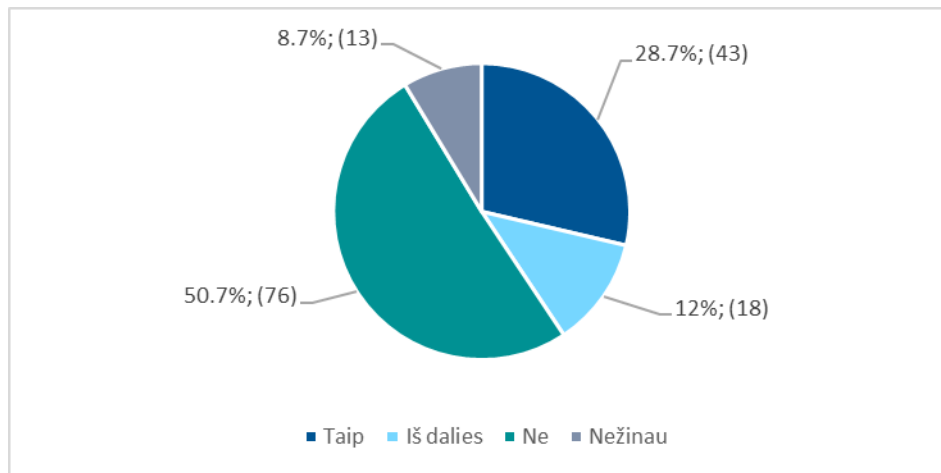
Tenka atkreipti dėmesį, kad prasčiau buvo įvertintas šių paslaugų savalaikiškumas ir turinys: daugiau nei pusė respondentų teigė, kad mokytojo padėjėjo, regėjimo ir klausos specialistų, skaitovų ir palydovų pagalbos nesulaukia, kai tik paprašo ar prireikia ir ta pagalba ne tokia, kokios reikia.

7 lentelė. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jie mokindamiesi gauna/ gaudavo reikalingą pagalbą iš mokyklos specialistų (proc. (N))

	Man tokia pagalba nereikalinga	Pagalba teikiama tol, kol ji man reikalinga (kol išsprendžiama problema)		Sulaukiu pagalbos iš karto, kai tik paprašau ar prireikia		Man teikiama pagalba tokia, kokios reikia (pvz. kai liūdžiu, mane paguodžia, kai sunkiai judu, man padeda judėti)	
		Taip	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne
Mokytojo padėjėjo pagalba	44 (66)	52,7 (39)	47,3 (35)	45,9 (28)	54,1 (33)	39,3 (22)	60,7 (34)
Psichologo pagalba	46 (69)	75,4 (52)	24,6 (17)	55,4 (31)	44,6 (25)	54,7 (29)	45,3 (24)
Logopedo pagalba	50,7 (76)	86,2 (56)	13,8 (9)	75 (30)	25 (10)	76,9 (30)	23,1 (9)
Regėjimo specialisto pagalba	78,7 (118)	56,5 (13)	43,5 (10)	46,2 (6)	53,8 (7)	50 (7)	50 (7)
Klausos specialisto pagalba	82 (123)	55 (11)	45 (9)	42,9 (3)	57,1 (4)	44,4 (4)	55,6 (5)
Socialinio darbuotojo pagalba	49,3 (74)	65,1 (41)	34,9 (22)	57,1 (28)	42,9 (21)	60,4 (29)	39,6 (19)
Skaitovo pagalba	74,7 (112)	46,9 (15)	53,1 (17)	41,2 (7)	58,8 (10)	44,4 (8)	55,6 (10)
Palydovo pagalba	77,3 (116)	50 (13)	50 (13)	50 (8)	50 (8)	43,8 (7)	56,3 (9)
Gestų kalbos vertėjo pagalba	85,3 (128)	53,3 (8)	46,7 (7)	66,7 (2)	33,3 (1)	50 (2)	50 (2)

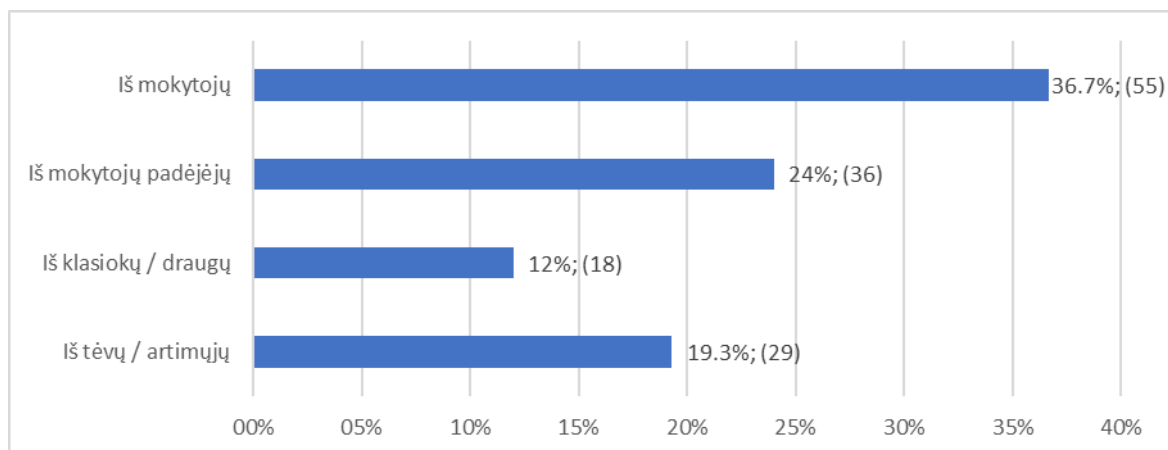
Paklausti, kokios dar pagalbos iš mokyklos specialistų jiems trūksta, vaikai minėjo, kad jiems labai reikalinga asmeninio asistento pagalba.

Vaikų taip pat buvo paklausta apie papildomos, ankstesniame klausime neišvardintos, pagalbos teikimą (30 pav.). Apie pusę vaikų teigė, kad tokios papildomos pagalbos dėl savo negalios mokykloje negauna/negavo, 28,7 proc. gavo, dar 12 proc. atsakė, kad gavo iš dalies. Daugiau tokią papildomą pagalbą teigė gaunantys vaikai, turintys sunkią negalią ir turintys judėjimo negalią. Statistiškai reikšmingo ryšio su mokyklos tipu nėra.

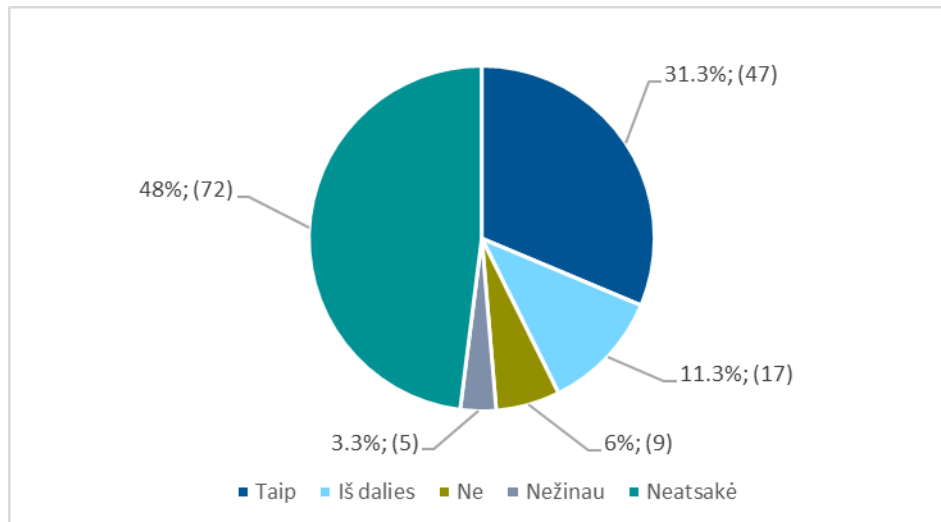
30 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jie gauna/ gaudavo papildomą pagalbą dėl savo negalios mokykloje (pvz., judant, persėdant, vartojant vaistus, per pamokas ar pertraukas ir kt.) (N=150)

Vaikams pamokų metu dažniausiai pagelbėja/ pagelbėdavo jų mokytojai (žr. 31 pav.). Šį atsakymo variantą pasirinko 36,7 proc. respondentų, dar 24 proc. nurodė, kad jiems padeda mokytojų padėjėjai. Mažiausiai pagalbos gaunama iš klasiokų ir draugų.

31 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, iš ko jie dažniausiai gauna/ gaudavo papildomą pagalbą pamokų ir pertraukų metu. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

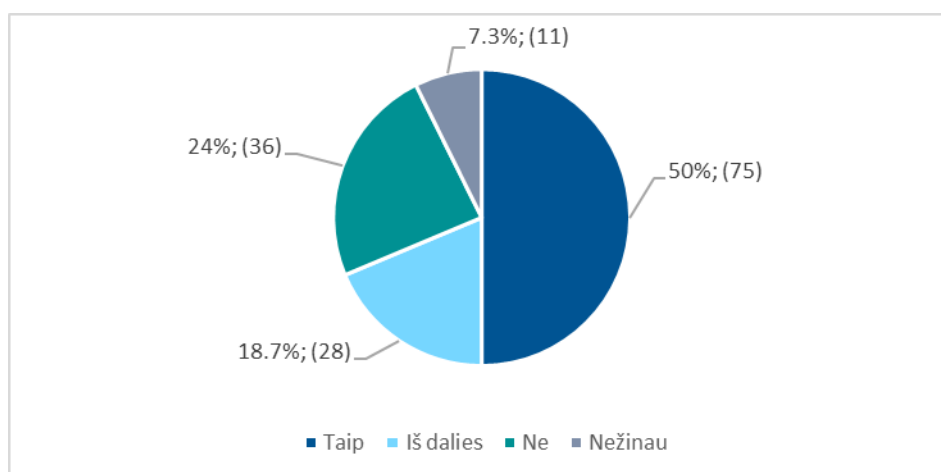
Taip pat vaikų buvo paklausta, ar papildomos pagalbos jiems pakanka (32 pav.). Beveik pusei apklaustų vaikų papildomos pagalbos pakanka, dar arti penktadalio – iš dalies.

32 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jiems pakanka papildomos pagalbos (N=150)

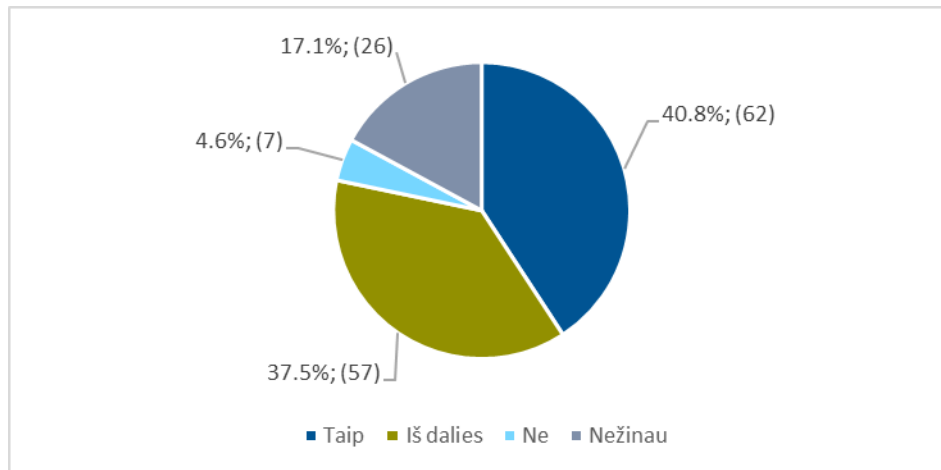
9. Mokyklos ir ugdymo programos pritaikymas individualiems vaiko poreikiams

Vaikui su negalia nusprendus lankyti mokyklą, labai svarbu, kad tiek ugdymo programa, tiek mokyklos aplinka būtų pritaikyta individualiems vaiko poreikiams. Atliekant apklausą vaikų buvo klausiama, ar mokyklos aplinka (įėjimas, laiptai, tualetai ir pan.) yra/ buvo patogi ir vaikui nekyla/ nekilo sunkumų joje judant, orientuojantis (žr. 33 pav.). Pusė apklaustų vaikų nurodė, kad mokyklos aplinka buvo pritaikyta jų poreikiams. Beveik penktadalis apklaustų vaikų teigė, kad visgi mokyklos aplinka nepritaikyta jų poreikiams. Statistiškai reikšmingo ryšio su vaikų turimu negalios tipu ar sunkumu, gyvenamąja vietoje, lankomos mokyklos tipu nėra. Fokusuotos grupės diskusija atskleidė, kad mokyklos aplinkos pritaikymo reikia ne tik judėjimo negalią turintiems vaikams, bet vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimų, pavyzdžiui, ženklų, padedančių aiškiau orientotis mokykloje.

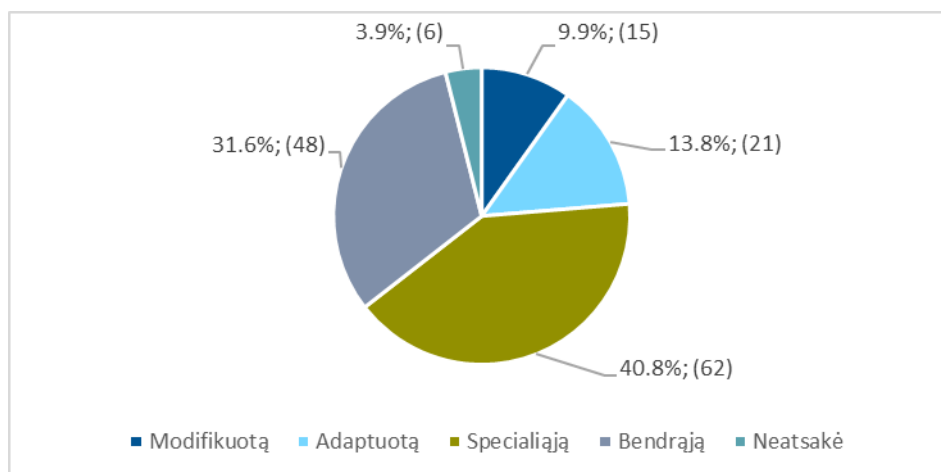
33 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar mokyklos aplinka (įėjimas, laiptai, tualetai ir pan.) yra/ buvo patogi ir jiems nekyla/ nekilo sunkumų joje judant, orientuojantis (N=150)

Tėvai buvo paprašyti įvertinti savo pasitenkinimą jų negalia turinčio vaiko ugdymo individualizavimu, pritaikymu jo individualiems poreikiams (žr. 34 pav.). 40,8 proc. tėvų ugdymo individualizavimu yra patenkinti, kiek mažesnis skaičius – 37,5 proc. – yra patenkinti iš dalies. Nuomonė apie ugdymo individualizavimą nepriklauso nuo vaiko negalios tipo ir stiprumo, nuo mokyklos, kurioje vaikas mokosi, tipo.

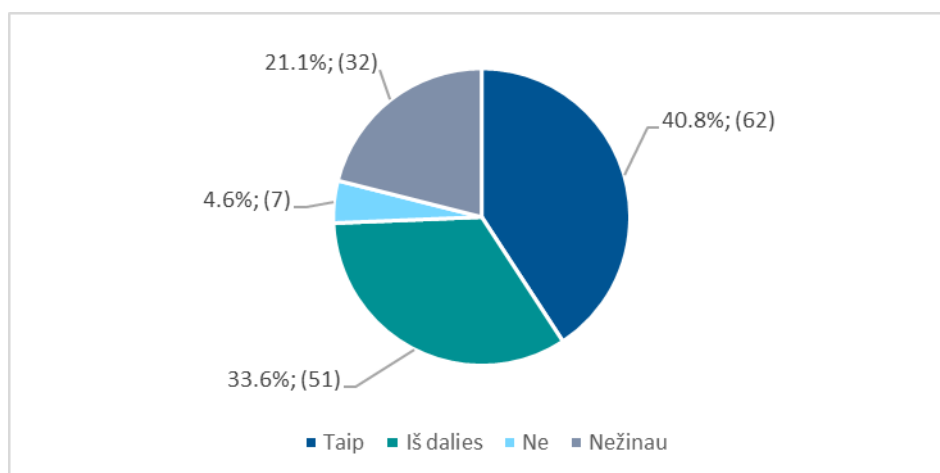
34 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar jie yra patenkinti savo pirmo vaiko, turinčio negalią, ugdymo individualizavimu jų vaiko individualiems poreikiams (N=152)

Paprašyti nurodyti, pagal kokią programą mokosi jų vaikas, turintis negalią, 40,8 proc. tėvų teigė, kad jų vaikas mokosi pagal specialiąją programą, dešimtadaliu mažiau (31,6 proc.) – pagal bendrąją programą. Vidaus ligomis sergantys vaikai daugiausiai mokosi pagal bendrąją programą, regos, intelekto, psichikos ir kompleksinę negalias turintys vaikai dažniausiai mokosi pagal specialiąją programą.

35 paveikslas. Ugdymo programa, pagal kurią mokosi pirmas vaikas, turintis negalią (atsako tėvai) (N=152)

40,8 proc. tėvų mano, kad jų vaikui paskirta mokymosi programa yra lanksti. Šiek tiek mažiau (33,6 proc.) tėvų nurodė manantys, kad mokymo programa yra lanksti tik iš dalies (žr. 36 pav.).

36 paveikslas. Tėvų atsakymai į klausimą, ar jų vaikui paskirta ugdymo programa yra lanksti, nuolat papildoma ir pritaikoma prie jų vaiko kintančių poreikių (N=152)

10. Problemos, su kuriomis susiduriama mokykloje

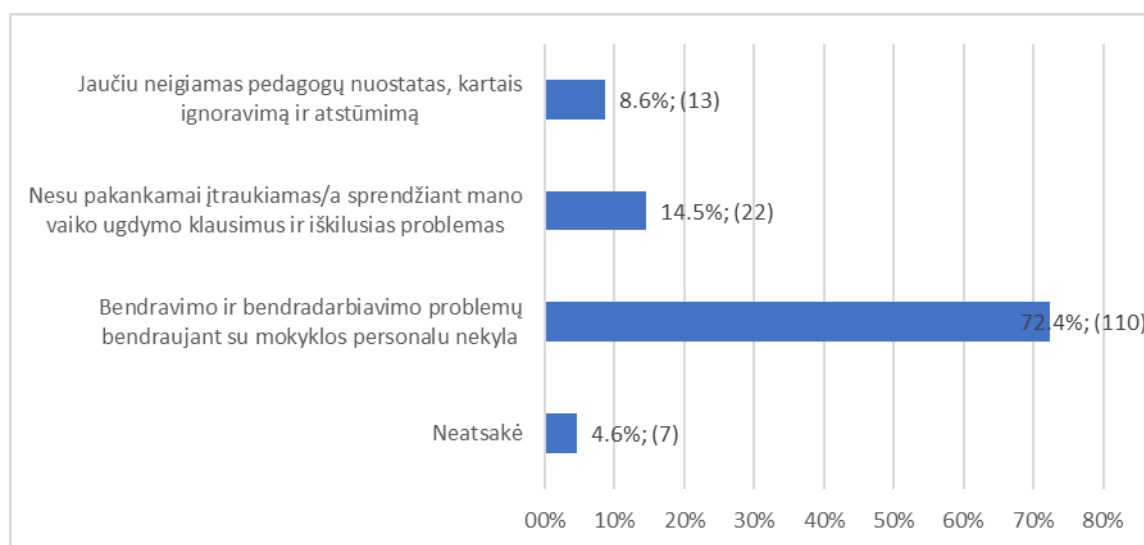
Mokyklą lankantys negalia turintys vaikai, o taip pat ir jų tėvai susiduria su įvairiomis problemomis. Didžioji dauguma (75,7 proc.) apklaustų tėvų teigė, kad su mokyklos specialistų parengimo problemomis nėra susidūrę (žr. 8 lentelę). Tik kiek daugiau nei dešimtadalis tėvų (12,5 proc.) teigė, kad mokytojai nėra pasirengę/ neturi kompetencijų ir įgūdžių dirbti su negalę turinčiais vaikais, kitas problemas nurodė dar mažiau tėvų. Fokusuotos grupės diskusija atskleidė, kad labai stinga gebėjimų dirbti su autizmo spektro sutrikimus turinčiais vaikais.

8 lentelė. Mokyklos specialistų parengimo problemos, su kuriomis teko susidurti (atsako tėvai). Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=152)

	%	N
Mokytojai nežino ir/ar nevaldo darbo su integruota klase metodų, negeba klaseje dirbti pagal kelias programas	5,3	8
Mokytojai nėra pasirengę/neturi kompetencijų ir įgūdžių dirbti su negalę turinčiais vaikais	12,5	19
Mokytojų padėjėjai nėra pasirengę/neturi kompetencijų ir įgūdžių dirbti su negalę turinčiais vaikais	7,2	11
Socialiniai darbuotojai nėra pasirengę/neturi kompetencijų ir įgūdžių dirbti su negalę turinčiais vaikais	6,6	10
Mokyklos darbuotojai negeba sukurti pozityvų mikroklimatą, formuoti pozityvius nuostatus	7,9	12
Kita (dažnai neprižiūri vaiko, jis grįžta purvinas; mokomės namuose;	4,2	6

mokytojai nėra pasirengę gerai bendrauti gestų kalba; nėra bendro darbo kartu su tėvais; nebuvo; pastoviai reikalavo duoti vaikui vaistus)		
Su mokyklos specialistų parengimo problemomis nesusidūriau	75,7	115

Paklausti apie bendravimo ir bendradarbiavimo su mokyklos personalu problemas (žr. 37 pav.), taip pat dauguma tėvų (72,4 proc.) nurodė, kad su tokiomis problemomis jiems susidurti neteko. Visgi 14,5 proc. įvardijo, kad jie nėra pakankamai įtraukiami sprendžiant vaikų ugdymo klausimus ir iškilusias problemas, dar mažiau (8,6 proc.) nurodė, kad jaučia neigiamas pedagogų nuostatas.

37 paveikslas. Bendravimo ir bendradarbiavimo su pirmo vaiko mokyklos personalo problemos, su kuriomis teko susidurti (atsako tėvai) (N=152)

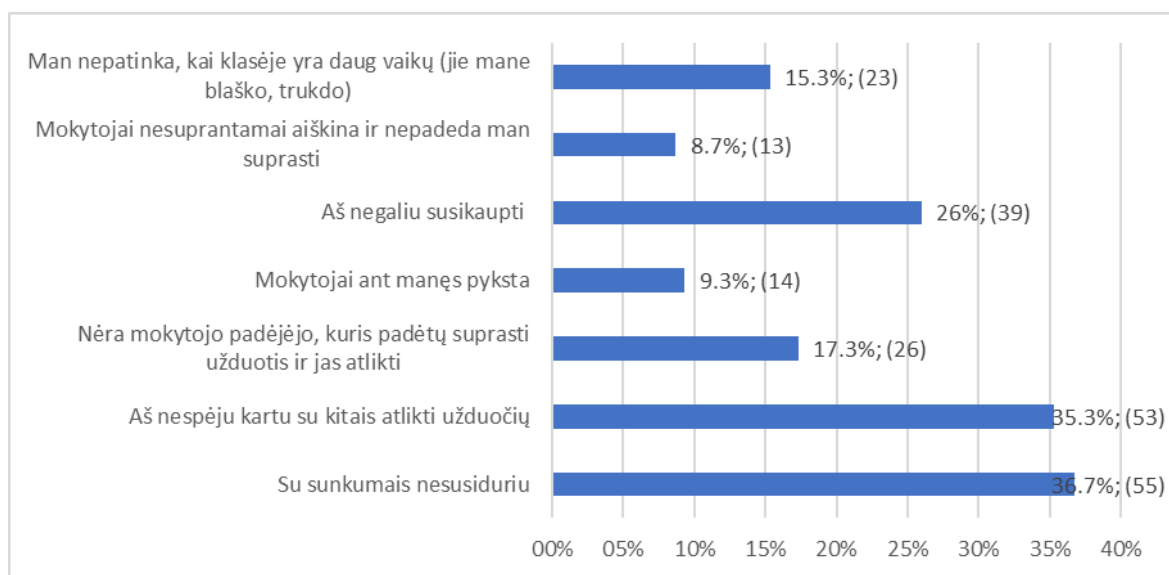
Sunkumai, su kuriais mokykloje susiduria negalią turintis vaikas (žr. 9 lentelę), yra labai įvairūs. Dažniausi paminėti yra šie: vaikas nespėja įsisavinti ugdymo programos, jam per sunku mokytis (18,4 proc.), negalią turintis vaikas patiria patyčias (17,8 proc.), patiria neturinčių negalios vaikų tolerancijos stoką (13,8 proc.). 38,2 proc. respondentų nurodė, jog jų vaikas mokykloje su problemomis nesusiduria.

9 lentelė. Sunkumai mokykloje, su kuriais susiduria/susidūrė pirmas vaikas, turintis negalią (atsako tėvai). Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=152)

	%	N
Nėra įtraukiamas sprendžiant jo ugdymo klausimus ir iškilusias problemas	2	3
Jaučia neigiamas pedagogų nuostatas, kartais ignoravimą ir atstūmimą	9,9	15
Sunku judėti dėl aplinkos nepritaikymo	2	3
Nėra užtikrinamas jo fizinis saugumas (traumos, sužeidimai)	11,2	17
Patiria neturinčių negalios vaikų tolerancijos stoką	13,8	21

Patiria patyčias	17,8	27
Nespėja įsisavinti ugdymo programos, per sunku mokytis	18,4	28
Dėl savo negalios negali bendrauti su kitais žmonėmis	8,6	13
Kita	2,8	4
Mano pirmas vaikas, turintis negalią, su problemomis mokykloje nesusidūrė	38,2	58

To paties klausimo paklausti vaikai (žr. 38 pav.) minėjo šias problemas: vaikas nespėja kartu su kitais atlikti jam skirtų užduočių (35,3 proc.), vaikui sunku susikaupti (26 proc.), mokykloje nėra mokytojo padėjėjo, kuris padėtų suprasti užduotis ir jas atlikti (17,3 proc.). 36,7 proc. vaikų teigia, su problemomis mokykloje nesusiduriantys.

38 paveikslas. Sunkumai, su kuriais mokantis su kitais vaikais susiduria/ susidurdavo respondentai (vaikai). Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=150)

Atvirame klausime apie anketoje nepaminėtas kliūtis ar problemas, sau kuriomis vaikui yra tekę susidurti mokantis mokykloje, galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes:

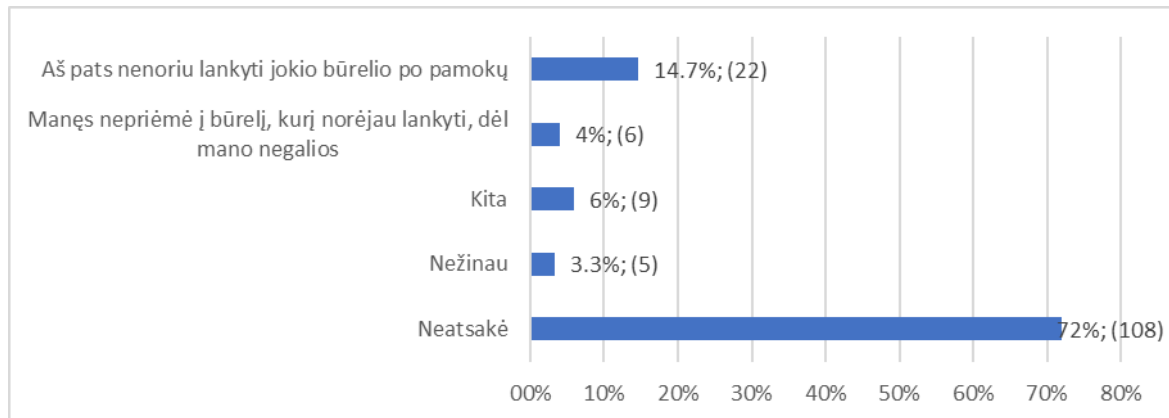
- 1) supratingumo, jautrumo stoka, patyčios;
- 2) atvykimas į/ iš mokyklos.

11. Popamokinė veikla

Du trečdaliai (68,7 proc.) vaikų, turinčių negalią, paklausti apie popamokinę veiklą teigė, kad po pamokų lanko/lankė įvairius būrelius, likę tokių būrelių nelanko/nelankė. Dažniau būrelius teigė lankantys vaikai sergantys vidaus ligomis, turintys judėjimo ar klausos negalią. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp negalios sunkumo lygių, gyvenamosios vietovės ar mokyklos tipų nėra.

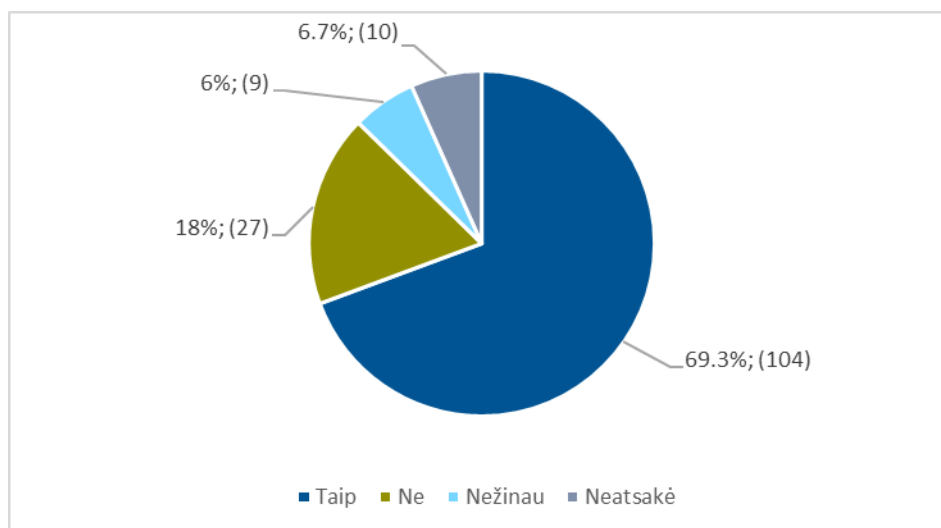
Tie, kurie nelanko/ nelankė jokio būrelio, nurodė, kad jie patys to nenori (žr. 39 pav.). Kitos priežastys: atleisti nuo fizinio lavinimo pamokų; dėl judėjimo negalios; mokykloje nėra jokių ar

norimų (pvz. šokių) būrelių arba nesiūloma juos lankyti; sudėtinga suderinti laiką dėl procedūrų ar tiesiog stingsa laiko ir pan.

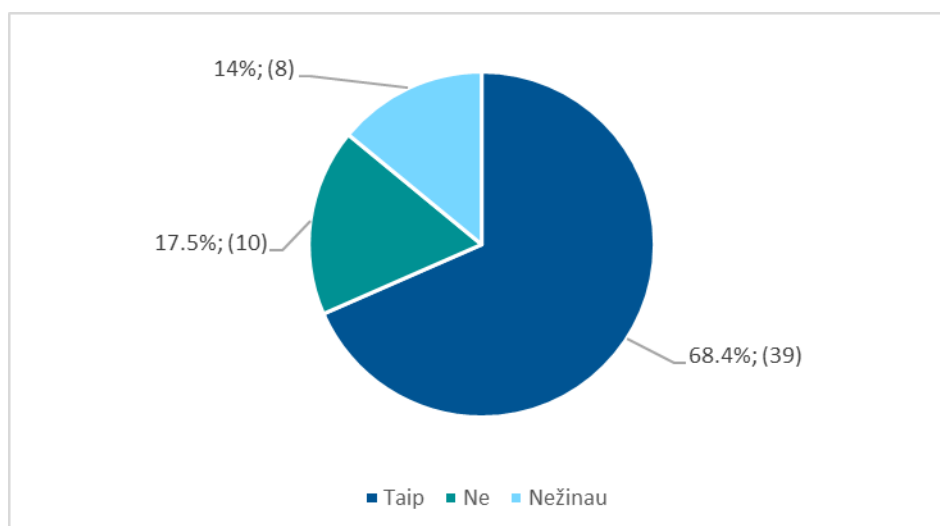
39 paveikslas. Priežastys, lėmusios tai, kad vaikas nelanko/ nelankė jokio būrelio po pamokų (atsako vaikai) (N=150)

Vaikai, lankantys būrelius, dažniausiai (69,3 proc.) juos išsirenka patys (žr. 40 pav.). Dažniau vaikai, turintys lengvą ar vidutinę negalią, sergantys vidaus ligomis, turintys judėjimo ar klausos negalią, besimokantys bendrojo lavinimo mokykloje kartu su visais ar specialioje klasėje teigė, kad būrelius išsirenka patys.

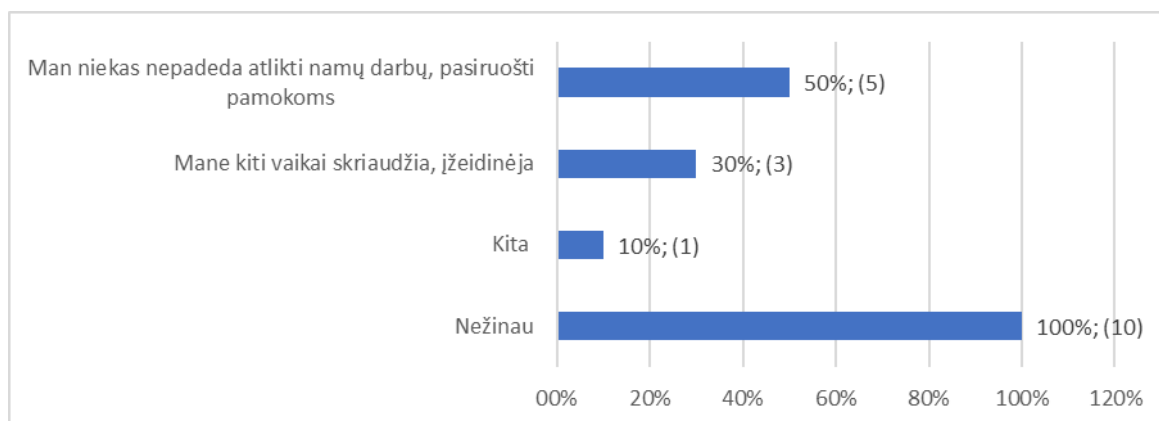
40 paveikslas. Būrelius lankančių/ lankusių vaikų atsakymai į klausimą, ar jie patys išsirinko, kokį būrelį lankyti (N=150)

Prailgintą grupę po pamokų lanko/ lankė trečdalis (31,3 proc.) apklaustų vaikų, likę tokios grupės nelanko. Nėra statistiškai reikšmingo skirtumo tarp vaikų, turinčių skirtingas negalias, negalios sunkumą, gyvenamąją vietovę ar besimokančių skirtingo tipo mokyklose. Beveik du trečdaliai (68,4 proc.) prailgintą grupę lankančių vaikų nurodė, kad ši grupė jiems patinka/ patikdavo (žr. 41 pav.).

41 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, ar jiems patinka/ patikdavo būti prailgintoje grupėje po pamokų (N=57)

Tie vaikai, kurie nurodė, kad jiems būti prailgintoje grupėje nepatinka/ nepatikdavo, paklausti, kodėl taip yra, dažniausiai (50 proc.) minėjo tai, kad niekas jiems nepadeda atlikti namų darbų užduotis, pasiruošti pamokoms (žr. 42 pav.).

42 paveikslas. Vaikų atsakymai į klausimą, kodėl jiems nepatinka/ nepatikdavo būti prailgintoje grupėje. Buvo galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc. (N=10)

12. Išvados ir rekomendacijos

Kiekybinio tyrimo išvados ir rekomendacijos

1. Didžiajai daliai (89,3 proc.) apklaustų vaikų patinka ar iš dalies patinka mokytis savo mokykloje, nepriklausomai negalios tipo, sunkumo, gyvenamosios vietovės ar mokyklos tipo. Tėvai šiek tiek santūriau vertina jų negalią turinčių vaikų ugdymą: pusė apklausoje dalyvavusių tėvų negalią turinčių vaikų ugdymu yra patenkinti, penktadalis – nepatenkinti. Labiausiai patenkinti tėvai vaikų ugdymu bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais ar specialiojoje klaseje. Kiek mažiau patenkinti vaikų ugdymu specialiosiose

mokyklose, tačiau dėl mažos tėvų, kurių vaikai mokosi tokiose mokyklose, imties nėra galimybės patikimai nustatyti prastesnio vertinimo priežastį.

Rekomendacija (1): Prastesnio pasitenkinimo vaikų ugdymo specialiosiose mokyklose priežastis galima būtų lengviau nustatyti didinant tėvų, kurių vaikai mokosi tokiose mokyklose, imtį bendroje vaikų su negalia turinčių tėvų apklausoje, atliekant tik tokių mokyklų tėvų apklausą ar taikant kokybinius tyrimų metodus (interviu ar fokusuotas grupes).

2. Darželį ar parengiamąją klasę mokykloje lankė dauguma (86,2 proc.) vaikų, kurių tėvai dalyvavo apklausoje. Dažniau daželį lankė dirbančių tėvų vaikai su negalia, tad jie turėjo kiek geresnę pasirengimą mokyklai bent jau buvimo kartu su kitais vaikais patirties atžvilgiu, kuri, pasak fokusuotos grupės dalyvių, yra svarbi norint lengviau integruotis į mokyklos gyvenimą.
3. Apie pusę apklaustų tėvų mano, kad jų vaikams geriausia mokytis bendrojo ugdymo mokykloje kartu su visais vaikais, tačiau ši nuomonė priklauso nuo vaiko negalios tipo ir sunkumo. Vaikų su lengva negalia tėvai dažniau teigė, kad jų vaikams geriausiai būtų mokytis bendrojo lavinimo mokykloje, o vaikų su sunkia negalia – specialiojoje mokykloje. Dauguma (apie 80 proc.) vaikų, sergančių vidaus ligomis ir turinčių judėjimo negalią, tėvai dažniau mano, kad jų vaikams geriau būtų mokytis bendrojo lavinimo mokykloje, o turinčių regos ir psichikos negalią – specialioje mokykloje. Apie pusę tėvų, turinčių klausos ir kompleksinę negalią turinčius vaikus, taip pat mano, kad jų vaikams geriausiai būtų mokytis specialioje mokykloje. Vaikų apklausos rezultatai šiuo atžvilgiu yra panašūs.

Rekomendacija (2): Kadangi šiuo metu specialiųjų mokyklų poreikis vis dar nemažas, LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai siūloma palaikyti tolygų specialiųjų mokyklų, ugdančių sunkią negalią, regos, intelekto, psichikos negalias turinčius vaikus, tinklą, finansuojant jų veiklą.

4. Su problemomis pasirenkant vaikų mokymo įstaigą teko susidurti penktadaliui apklaustų tėvų. Dažniausiai minėtos problemos: šeimos gyvenamojoje vietoje nėra specialiosios mokyklos (58 proc.) arba netoli gyvenamosios vietos nebuvo bendrojo lavinimo mokyklos, kuri sutiktų priimti jų negalią turintį vaiką (25,8 proc.). Kitos priežastys paminimos retai.

Rekomendacija (3): Toliau stiprinti bendrojo ugdymo mokyklų darbuotojų gebėjimus ugdyti negalią turinčius vaikus, kad tokius vaikus priimančių mokyklų tinklas būtų tolygus visose šalies vietovėse. Šių gebėjimų stiprinimas turėtų būti vykdomas tiek mokytojų, socialinių pedagogų, kokytojų padėjėjų rengimo įstaigose, tiek siūlant pedagogų kvalifikacijos tobulinimo priemones.

10. Dauguma apklaustų tėvų nesusidūrė su teisinėmis (82,2 proc.) ar administracinėmis (69,1 proc.) kliūtimis siekiant, kad jų vaikas būtų priimtas į norimą mokyklą ir gautų kokybiškas paslaugas. Dažniau buvo paminėtos šios kliūtys: neužtikrinamas reikiamas skaičius psichologo

konsultacijų, buvo vengiama priimti vaiką į mokyklą, nebuvo užtikrintas reikiamas finansavimas, skiriamas per didelis krūvis pedagogams ir per didelis skaičius vaikų klasėse, kuriose yra vaikų, turinčių negalią.

11. Negalią turinčių vaikų ugdymo namuose vertinimas dėl per mažo tėvų, turinčių namuose ugdomų vaikų su negalia ir vaikų, besimokančių namuose, skaičiaus šioje apklausoje nėra patikimas.

Rekomendacija (4): Negalią turinčių vaikų ugdymo namuose vertinimas lengviau galima būtų atlikti didinant tėvų, kurių vaikai mokosi namuose, imtį bendroje vaikų su negalią turinčių tėvų apklausoje, atliekant tik namuose ugdomų vaikų ir jų tėvų apklausą ar taikant kokybinius tyrimų metodus (interviu ar fokusuotas grupes).

12. Vertindami savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pagalbą, apie penktadalį apklausoje dalyvavusių tėvų teigė, kad negavo pakankamai konsultacijų ir metodinės medžiagos vaiko pažinimo, specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo problemų sprendimo klausimais. Tokios informacijos ir medžiagos dažniau negavo tėvai turintys regos, klausos, intelekto negalią turinčius vaikus, sunkią negalią turinčius vaikus. Dažniausiai paminėtos problemos: informacijos, jos prieinamumo ir kokybės stoka, darbuotojų specialistų geranoriškumo stoka, išankstinis nusistatymas, individualizuoto požiūrio, dėmesio vaikui trūkumas.

Rekomendacija (5): Stiprinti savivaldybių pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų gebėjimus teikti pagalbą negalią turintiems vaikams ir jų tėvams, didinti metodinės medžiagos prieinamumą bei gerinti bendravimo su tėvais ir vaikais kultūrą.

13. Apklaustų tėvų nuomone, iš švietimo ir ugdymo pagalbos/paslaugų mokykloje, labiausiai reikalingos yra specialioji pedagoginė ir psichologinė pagalba, bei nemokamas maitinimas – apie 70 proc. (60 proc. maitinimo atveju) vaikų, turinčių negalią, tokių paslaugų reikia, nepriklausomai nuo vaikų negalios tipo. Apie penktadalį apklaustų tėvų teigė, kad vaikai negauna tiek, kiek reikia specialiosios pedagoginės pagalbos, apie trečdalis – psichologinės pagalbos ir nemokamo maitinimo. Pastebėta, kad dviejų pagalbos rūšių – psichologinės ir socialinio darbuotojo pagalbos labiau reikia negalią turintiems vaikams, gyvenantiems miesteliuose ir kaimuose.

Rekomendacija (6): Didinti specialiosios pedagoginės pagalbos ir psichologinės pagalbos paslaugų prieinamumą negalią turintiems vaikams, ypač mažose regionų bendro ugdymo mokyklose.

14. Prasčiausiai įvertinta tiflopedagogo ir surdopedagogo bei skaitovo pagalbos pakankamumas: tik du penktadaliai tėvų teigė, kad šių jų vaikams reikalingų paslaugų gauna tiek, kiek reikia ir tada, kada reikia. Negalią turinčių vaikų apklausa patvirtina šiuos tėvų apklausos rezultatus:

daugiau nei pusė apklaustų vaikų teigė, kad regėjimo ir klausos specialistų, skaitovų pagalba nesulaukia, kai tik paprašo ar prireikia ir ta pagalba ne tokia, kokios reikia.

Rekomendacija (7): Regos, klausos ir kompleksinę negalią turinčius vaikus ugdančiose mokyklose įsivertinti tiflopedagogo ir surdopedagogo bei skaitovo pagalba atitikimą poreikiui ir užtikrinti tokios pagalba didesnę prieinamumą ir suteikimą laiku.

15. Tyrimas atskleidė, kad tėvams, auginantiems klausos negalią turinčius vaikus, trūksta gestų kalbos pamokų.

Rekomendacija (8): Užtikrinti gestų kalbos mokymo paslaugų prieinamumą tėvams, auginantiems klausos negalią turinčius vaikus.

16. Beveik penktadalis apklaustų vaikų teigė, kad jų mokyklos aplinka vis dar nėra pritaikyta jų poreikiams. Fokusuotos grupės diskusija atskleidė, kad mokyklos aplinkos pritaikymo reikia ne tik judėjimo negalią turintiems vaikams, bet vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimų, pavyzdžiui, ženklų, padedančių aiškiau orientuotis mokykloje.

Rekomendacija (9): Didinti bendrojo ugdymo mokyklų aplinkos pritaikymą tiek judėjimo negalią, tiek autizmo spektro sutrikimus turintiems vaikams.

17. Specialioji ugdymo sistema leidžia tėvams dalyvauti, vertinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius, o pedagogus įpareigoja bendradarbiauti su specialiujų poreikių turinčio vaiko tėvais (globėjais), konsultuoti juos specialiojo ugdymo klausimais, informuoti apie vaiko ugdymosi pažangą, sunkumus ir problemas, rengti individualias programas specialiujų poreikių turintiems mokiniams, atsižvelgiant į individualius mokinių gebėjimus. 40,8 proc. tėvų ugdymo savo vaikų ugdymo individualizavimu ir programų yra patenkinti, kiek mažesnis skaičius – 37,5 proc. – yra patenkinti iš dalies. Panašus yra ir programų lankstumo, nuolatinio pritaikymo negalią turinčių vaikų poreikiams vertinimas.

Rekomendacija (10): Siekti didesnio negalią turinčių vaikų ugdymo individualizavimo ir ugdymo programų lankstumo. Stiprinti ugdymo įstaigų specialistų gebėjimus sudaryti individualų ugdymo planą.

18. Didžioji dauguma (75,7 proc.) apklaustų tėvų teigė, kad su mokyklos specialistų parengimo problemomis nėra susidūrę. Tik kiek daugiau nei dešimtadalis tėvų (12,5 proc.) teigė, kad mokytojai nėra pasirengę/ neturi kompetencijų ir įgūdžių dirbti su negalę turinčiais vaikais, kitas problemas nurodė dar mažiau tėvų. Fokusuotos grupės diskusija atskleidė, kad labai stinga gebėjimų dirbti su autizmo spektro sutrikimus turinčiais vaikais.

Rekomendacija (11): Toliau stiprinti bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų kompetencijas dirbti su negalią, ypač autizmo spektro sutrikimus turinčiais vaikais.

19. Nors dauguma tėvų (72,4 proc.) nurodė, kad su bendravimo ir bendradarbiavimo su mokyklos personalu problemomis jiems susidurti neteko, viski kiek daugiau nei dešimtadalis (14,5 proc.) tėvų teigė, kad jie nėra pakankamai įtraukiami sprendžiant vaikų ugdymo klausimus ir iškilusias problemas.

Rekomendacija (12): Didinti tėvų įtraukimą ugdymo įstaigoje sprendžiant jų negalią turinčių vaikų ugdymo klausimus ir iškilusias problemas.

20. Sunkumai, su kuriais mokykloje susiduria negalią turintis vaikas, yra labai įvairūs. Dažniausi tiek tėvų, tiek vaikų paminėti yra šie: vaikas nespėja įsisavinti ugdymo programos, jam per sunku mokytis, negalią turintis vaikas patiria patyčias ir tolerancijos stoką.

Rekomendacija (13): Skirti pakankamai pagalbos (mokytojo padėjėjo, psichologo, logopedo ir kt. specialistų) ir sudaryti tinkamai individualizuotą programą, kad negalią turintis vaikas pajėgtų įsisavinti programą.

Rekomendacija (14): Toliau spręsti patyčių ir netolerancijos kitokiam problema bendrojo ugdymo mokyklose.

21. Dviem trečdaliams negalią turinčių vaikų reikia popamokinio užimtumo. Apie penktadalis apklaustų tėvų teigė, kad jų negalią turintys vaikai popamokinio užimtumo negauna tiek, kiek reikia. Iš kitos pusės, du trečdaliai apklaustų vaikų teigė, kad po pamokų lanko/lankė įvairius būrelius. Dažniau būrelius teigė lankantys vaikai, sergantys vidaus ligomis, turintys judėjimo ar klausos negalią. Tie, kurie nelanko/ nelankė jokio būrelio dažniausiai nurodė, kad jie patys to nenori. Kitos priežastys: dėl judėjimo negalios; mokykloje nėra jokių ar norimų (pvz. šokių) būrelių arba nesiūloma juos lankyti; sudėtinga suderinti laiką dėl procedūrų ar tiesiog stinga laiko ir pan.

Rekomendacija (15): Didinti popamokinės veiklos prieinamumą pagal pomėgius sunkesnę negalią turintiems vaikams tiek bendrojo ugdymo, tiek specialiose mokyklose.

22. Prailgintą grupę po pamokų lanko/ lankė trečdalis (31,3 proc.) apklaustų vaikų, likę tokios grupės nelanko. Beveik du trečdaliai (68,4 proc.) prailgintą grupę lankančių vaikų nurodė, kad ši grupė jiems patinka/ patikdavo. Tie vaikai, kurie nurodė, kad jiems būti prailgintoje grupėje nepatinka/ nepatikdavo, paklausti, kodėl taip yra, dažniausiai (50 proc.) minėjo tai, kad niekas jiems nepadedą atlikti namų darbų užduotis, pasiruošti pamokoms.

Rekomendacija (16): Sustiprinti pagalbą atliekant namų darbų užduotis negalią turintiems vaikams, lankantiems prailgintą grupę po pamokų.

Švietimo, specialiojo ugdymosi ir švietimo pagalbos prieinamumo Lietuvoje teisinės išvalgos ir rekomendacijos

23. Lietuva yra prisijungusi prie daugelio tarptautinių sutarčių, deklaruojančių pagrindines socialines, ekonomines, pilietines ir politines žmogaus teises. Šiuo metu Lietuvoje veikia daugiau kaip 60 įvairių teisės aktų, numatančių lengvatines nuostatas negalią turintiems asmenims. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys švietimą, specialųjį ugdymą ir švietimo pagalbą: Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992), Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991), Lietuvos švietimo koncepcija (1992), LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (1991), Salamankos deklaracija (1994), Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2008), Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose tvarkos aprašas (2011). Atlikus tyrimą, galima teigti, kad specialusis ugdymas turi gerą teisinį pagrindą. Tačiau reikia pažymėti, kad Lietuvos įstatymai dažnai keičiami ir papildomi, juose sunku orientuotis. Žmogui, auginančiam neįgalų vaiką, sunku atrasti naujausią informaciją, ją susisteminti ir apdoroti.

Rekomendacija (17): užtikrinti susistemintos informacijos prieinamumą šeimoms auginančioms neįgalius vaikus - sukurti interneto svetainę, kurioje būtų pateikta neįgalius vaikus auginančioms šeimoms aktuali teisinė informacija, specialistų komentarai, konkrečios numatytos valstybės pagalbos priemonės, paslaugos, nuorodos į jas teikiančias įstaigas, organizacijas ir pan.

24. Labai svarbus įvykis 1994 m. birželio 7-10 d. Salamankoje vykusioje konferencijoje, organizuotoje UNESCO ir Ispanijos vyriausybės, dalyvaujant 92 pasaulio šalių vyriausybių bei 25 tarptautinių organizacijų atstovams, priimta Salamankos deklaracija, kurią pasirašė ir Lietuva, dėl specialiųjų poreikių asmenų ugdymo reformos principų, politikos ir praktikos bei jo vystymo metmenų, remiantis integracijos principu. (UNESCO. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs education: World conference on special needs education: Access and Equality. – 1994, New York: UNESCO.)

Rekomendacija (18): būtina užtikrinti, kad priimti norminiai teisės aktai būtų įgyvendinami.

25. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, siekdama įtvirtinti demokratinius švietimo tikslus ir principus, 1991 m. birželio 25 d. priėmė Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą. Šiuo įstatymu numatytas visų vaikų „su fiziniais ar psichiniais trūkumais“ ugdymas namuose, bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiose ar korekcinėse klasėse, specialiosiose mokyklose kuo arčiau tėvų gyvenamosios vietos. Vietoj pedagoginių medicininių komisijų įteisintos nuolat veikiančios specialiosios diagnostikos komisijos, kurių paskirtis, atsižvelgus į defekto pobūdį, sunkumo laipsnį ir sudėtingumą, siųsti vaikus korekciniam ar specialiajam ugdymui. 1998 m. liepos 2 d. priimtas Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris iš esmės iki tol galiojusią specialiųjų poreikių vaikų ugdymo nuostatų nepakeitė. Nauja tai, kad specialųjį ugdymą skiria ne tik pedagoginė psichologinė tarnyba (švietimo įstatyme įvardyta

specialiosios diagnostikos komisija), bet ir švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisija, atsižvelgusi į vaiko pageidavimus bei sutikus jo tėvams. Taip pat įteisinti nauji terminai: vaikai, turintys fizinių ar psichinių raidos sutrikimų, specialiosios klasės, pedagoginė psichologinė tarnyba.

Švietimo įstatymo 29.10 straipsnis yra diskriminacinis, nes mokyklos gali nepriimti specialiuosius poreikius turinčius vaikus tinkamų ugdymosi sąlygų neturėjimo pretekstu. Šio įstatymo 14 straipsnis numato mokiniui, kuriam yra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, padėti lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, pripažįstant ir plėtojant jų gebėjimus ir galias. Analizuojamo įstatymo 19, 20, 21, 22 ir 23 straipsniai įtvirtina galimybę teikti psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, taip pat sveikatos priežiūrą mokykloje bei pagalbos teikimą mokyklai ir mokytojui. Šios pagalbos teikiamos nepaisant, ar vaikas turi negalią, ar jos neturi.

Rekomendacija (19): keisti Švietimo įstatymo 29 str. 10 p. teisiškai įtvirtinant draudimą eliminuoti asmenis su negalia iš bendrojo lavinimo sistemos remiantis jų negalia arba neproporcinga ir per didelę našta.

26. Vienas iš svarbiausių ir reikšmingiausių įstatymų, reglamentuojančių neįgaliųjų asmenų teises ir integracijos principus, yra LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (toliau - Įstatyme). Jame susistemintas specialiųjų poreikių tenkinimas specialios pagalbos priemonėmis. Įstatymo 12 straipsnis numato, kad visi neįgalieji turi teisę būti ugdomi, nesvarbu, koks jų neįgalumo lygis ar darbingumo lygis. Specialiosios pagalbos priemonės - tai specialiojo poreikio tenkinimo priemonės, kurių tikslas – jas gaunančiam neįgaliajam užtikrinti lygias teises ir galimybes visose gyvenimo srityse. (24 str.).

Rekomendacija (20): užtikrinti LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme 12 str. numatytą specialios pagalbos priemonių visapusišką įgyvendinimą – poįstatyminiu aktu patvirtinti specialiųjų poreikių tenkinimo tvarką ir priemones, numatyti stebėsenos mechanizmą, kuris padėtų užtikrinti, kad neįgaliesiems būtų užtikrintos lygios teisės ir galimybės.

27. JT Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatos tvirtina, kad vaikai su negalia pirmiausia turi būti vertinami kaip vaikai, imantis priemonių užtikrinant vaikų visapusišką visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių įgyvendinimą lygiai su kitais vaikais. Todėl teigiamai vertinamas vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas bei jo 19 straipsnis, kuris užtikrina, kad vaikas su negalia turi lygias teises su kitais vaikais naudotis visomis skirtomis programomis, jam užtikrinama reikiama pagalba, teisė į švietimą ir prieinamumą.

28. Taip pat būtina paminėti Valstybinę švietimo 2013– 2022 metų strategiją (toliau - Strategija), kurios trečiasis tikslas: 13.3. užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius, teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų. Teigiamai vertinamas šio tikslo uždavinys -

užtikrinti naudojimosi švietimu pirmenybę socialinės atskirties, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų grupėms, siekiant socialinės atskirties įveikos ir gabių asmenų ugdymo dėmės. Tyrimas parodė, kad numatytas tikslas įgyvendinamas tik iš dalies.

Rekomendacija (21): sukurti veiksmingą Valstybinės švietimo 2013– 2022 metų strategijos įgyvendinimo kontrolės mechanizmą, kuris padėtų įvertinti, ar sudaromos lygios galimybės visiems mokiniams, studentams ir jaunimui atsiskleisti, gauti reikiamą pedagoginę ir psichologinę pagalbą.

29. Mokiniui specialusis ugdymas ir švietimo pagalba skiriami vadovaujantis Mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininio ir socialiniu pedagoginiu aspektais, įvertinimo ir specialiojo ugdymo skyrimo tvarkos aprašu (2011). Labai gerai yra tai, kad aprašas nustato vaikų/mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo/mokymo organizavimą ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose, teikiančiose pirminį profesinį mokymą, aukštosiose mokyklose ir kitose neformaliojo vaikų švietimo programas vykdančiose įstaigose. Tarnyba, nustatydamą priežastį, dėl kurios kyla mokinio specialieji ugdymosi poreikiai, priskiria jį grupei ir parenka specialiųjų ugdymosi poreikių lygį, vadovaudamasi mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašu.

30. LR Švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011-07-13 įsakymu Nr. V-1265/V-685/A1-317 priimtas Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, kuris nustato ugdymo formas, nuo kurių priklauso mokinių specialiųjų ugdymosi poreikiai - nedideli, vidutiniai ar dideli. Juos nustatyta tvarka įvertina mokyklų Vaiko gerovės komisija arba Pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai, orientuodamiesi ne tiek į raidos sutrikimus, kiek į jų sąlygotus specialiuosius ugdymosi poreikius. Specialiųjų ugdymosi poreikių laipsniai įvertinami pagal kriterijus, apibūdinančius pedagoginės pagalbos būdus, kurių reikia mokiniui, kad mokymas būtų veiksmingas.

31. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-07-08 įsakymu Nr. V-1228 priimtas Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašas (toliau – Aprašas), kuris reglamentuoja specialiosios pedagoginės pagalbos teikėjus ir gavėjus bei Pagalbos organizavimą. Šio Aprašo 9-11 punktai nustato logopedo, specialiojo pedagogo, tiflopedagogo ar surdopedagogo darbo krūvį (vaikų skaičių, kuriems vienu metu teikiama pagalba). Vadovaudamiesi atlikto tyrimo duomenimis galime teigti, kad Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos apraše nustatyti darbo krūviai yra per dideli ir nepakankami vaikams su negalia gauti tinkamą pedagoginę pagalbą.

Rekomendacija (22): keisti Aprašą, mažinant dirbančio specialiosios pagalbos specialisto darbo krūvį.

32. Vadovaujantis 2011-04-11 Lietuvos Respublikos švietimo ministro įsakymu Nr. V-579 patvirtintu Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo aprašo 10.9 punktu, vaiko gerovės komisija atlieka vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų), pirminį įvertinimą ir teikia siūlymų mokyklos vadovui dėl specialiojo ugdymo šiems vaikams skyrimo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka, o mokiniui arčiau jo gyvenamosios vietos esančią ikimokyklinio ar bendrojo ugdymo mokyklą, profesinio mokymo įstaigą, vadovaujantis Mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašu 2011-09-30 patvirtintu švietimo ministro įsakymu Nr. V-1795, atsižvelgdamos į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius ir mokyklos galimybes užtikrinti ugdymo kokybę, rekomenduoja pedagoginę psichologinę tarnybą arba švietimo pagalbos tarnybą, o mokyklos, atsižvelgdamos į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, užtikrina ugdymąsi pritaikytoje ugdymosi aplinkoje, reikiamos švietimo pagalbos teikimą, aprūpinimą specialiosiomis mokymo priemonėmis ir ugdymui skirtomis techninėmis pagalbos priemonėmis mokykloje. Tačiau vis dar išlieka rizika, kad bus rekomenduojamos specialiosios mokyklos, nes arčiau mokinio gyvenamosios vietos nebus galima rekomenduoti mokyklos, kuri užtikrintų ugdymąsi atsižvelgiant į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius pritaikytoje ugdymosi aplinkoje.

Vadovaujantis Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija, valstybės turi užtikrinti, kad vaikai su negalia nebūtų šalinami iš bendros švietimo sistemos, turėtų galimybę įgyti pradinį ir vidurinį išsilavinimą lygiai su kitais asmenimis tose bendruomenėse, kur gyvena.

Rekomendacija (23): visos mokyklos, tenkindamos mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius, turi užtikrinti ugdymąsi pritaikytoje ugdymosi aplinkoje, švietimo pagalbos teikimą, aprūpinimą specialiosiomis mokymo priemonėmis ir ugdymui skirtomis techninėmis pagalbos priemonėmis.

33. Vadovaujantis 2011-06-29 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 768 patvirtintos Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programos, tinklo kūrimo taisyklės, pagal kurias išskiriamos bendrojo ugdymo mokyklos, skirtos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams: specialiosios mokyklos, specialieji ugdymo centrai, specialieji daugiaviečiai centrai ir kt. Jos gali būti skirtos tam tikro amžiaus mokiniams (7(6)-10 metų ir 7(6)-20 metų) ugdytis pagal skirtingai pritaikytas pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas ir socialinių įgūdžių ugdymo programas, kai vaikai turi negalių (judesio ir padėties sutrikimų, intelekto sutrikimų, regos sutrikimų, klausos sutrikimų) ar sutrikimų (kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, elgesio ir emocijų sutrikimų, įvairiapusių raidos sutrikimų) ar sveikatos problemų (sergantys įvairiomis lėtinėmis ligomis), dėl kurių turi didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Specialiosios mokyklos skirtos 7(6)- 20 metų mokiniams mokytis pagal pritaikytas pradinio, pagrindinio ugdymo programas ir socialinių įgūdžių ugdymo programą. Specialiojo ugdymo centras skirtas 7(6)-20 metų mokiniams mokytis pagal pritaikytas pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas ir socialinių įgūdžių ugdymo programą, gaunant reikiamą švietimo pagalbą, ir teikiantis metodinę pagalbą kitų mokyklų mokytojams, švietimo pagalbos specialistams bendrojo ugdymo programų, ugdymosi aplinkos pritaikymo, specialiųjų mokymo priemonių parinkimo klausimais, konsultacinę pagalbą tėvams (globėjams,

rūpintojams), sudarantis sąlygas tobulinti mokytojų, švietimo pagalbos specialistų kvalifikaciją. Specialioji mokykla - skirta 7(6)-16 metų mokiniams, dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintiems didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių (iki 21 metų - labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių), mokytis pagal pritaikytas pradinio ir pagrindinio ugdymo programas ir socialinių įgūdžių ugdymo programą; šioje mokykloje vykdomos ir kitos neformaliojo vaikų švietimo ir (ar) suaugusiųjų neformaliojo švietimo programos, sudaromos sąlygos teikti vietos bendruomenei reikalingas kultūros, socialines ir kitas paslaugas.

Rekomendacija (24): palaipsniui mažinti vaikų su negalia nukreipimą į specialiąsias ugdymo įstaigas, nes tai apsprendžia jų atskirtį tolesniame gyvenime.

34. Pagal šiuo metu galiojančią Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašą (toliau – Aprašas) (2011 m. liepos 8 d. Nr. V-1229), mokiniui, turinčiam vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, specialiąją pagalbą teikia mokytojo padėjėjas, gestų kalbos vertėjas, palydovas, skaitovas. Kadangi mokytojų padėjėjams nėra keliami jokie specialieji kvalifikaciniai ar išsilavinimo reikalavimai (pakanka turėti įgijus vidurinį išsilavinimą), jų gebėjimai tinkamai padėti vaikui yra abejotini. Mokytojų padėjėjais gali tapti ir neįgalaus vaiko tėvai, pateikusieji prašymą užimti pareigybę, taip sudarant prielaidas neobjektyviam ar netiksliam mokinio žinių įvertinimui.

Rekomendacija (25): keisti Aprašą užkertant kelią neobjektyviam mokinio žinių vertinimui.

35. Vadovaujantis LR Švietimo įstatymo 56 straipsnio 12 punktu, patvirtintu 2019–2020 ir 2020–2021 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruoju ugdymo planu, mokiniui, kuris mokosi pagal individualizuotą pagrindinio ugdymo programą, mokyklos ar individualus ugdymo planas sudaromas, atsižvelgiant į mokinio intelekto sutrikimą (nežymus, vidutinis, žymus ar labai žymus), mokymosi formą, mokymo organizavimo būdą. Vadovaujantis Bendrųjų ugdymo planų 77, 93 punktais, mokiniui, kuris mokosi pagal pagrindinio ugdymo individualizuotą programą dėl nežymaus intelekto sutrikimo, individualus ugdymo planas rengiamas vadovaujantis bendrųjų ugdymo planų nustatyto dalykų programoms įgyvendinti skiriamų savaitinių pamokų skaičiumi, kuris, atsižvelgus į mokymosi formą ir mokymo proceso organizavimo būdą, gali būti koreguojamas iki 25 procentų (gali būti keičiamas (mažinamas, didinamas)).

Tyrimas atskleidė, kad būtina siekti kuo didesnio negalią turinčių vaikų ugdymo individualizavimo ir ugdymo programų lankstumo. Individualizuotos ugdymo programos leidžia sudaryti visiems mokiniams lygias galimybes aktyviai dalyvauti bendro ugdymo procese, atliepti kiekvieno vaiko individualius poreikius bei galimybes.

36. 2011-09-30 Lietuvos Respublikos švietimo ministro įsakymu Nr. V-1795 patvirtintame Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos apraše 21 str. yra įtvirtinta nuostata, kad mokyklos, atsižvelgdamos į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, užtikrina ugdymąsi pritaikytoje ugdymosi aplinkoje, reikiamos švietimo pagalbos teikimą, aprūpinimą specialiosiomis mokymo priemonėmis ir ugdymui skirtomis techninėmis

pagalbos priemonėmis mokykloje. Atliktas tyrimas patvirtina, kad vis dar pasitaiko atvejų, kai įprastose mokyklose vaikai su negalia susiduria su blogesnėmis ugdymo sąlygomis nei specialiosiose mokyklose dėl specifinių pedagoginių žinių, specialiųjų pedagogų (tiflopedagogų, surdopedagogų) bei mokymo ir metodinių priemonių trūkumu.

Rekomendacija (26): bendrojo lavinimo mokyklos turėtų pasitvirtinti tvarkas, pagal kurias specialiuosius ugdymosi poreikius turintiems vaikams būtų sudarytos visos sąlygos gauti lygiavertį su kitais mokiniais ugdymą: privalomai įdarbinti specialųjį pedagogą (atsižvelgiant į tokių mokinių skaičių ir jų specialiuosius poreikius – ir daugiau nei vieną), numatyti reikiamų mokymo ir metodinių priemonių poreikį ir jas įsigyti.

37. Analizuojant LR galiojančius teisės aktus, galima teigti, jog įstatyminė bazė yra pakankamai gera. Tačiau kiekvieno vaiko su negalia poreikiai yra labai skirtingi, individualūs ir jų tenkinimas iki galo nėra apibrėžiamas įstatymuose.